

Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

Γ΄ Γυμνασίου

ΤΟΜΟΣ 3

—ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ—

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Στέλλα Σωτηρίου

Νομικός, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκ-
παίδευσης

Στυλιανή Κορδονούρη

Νομικός, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκ-
παίδευσης

Αικατερίνη Ζαφρανίδου

Κοινωνιολόγος, Εκπαιδευτικός Β/
θμιας Εκπαίδευσης

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Αναστασία Αθανασούλα-Ρέππα

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια της Α.
Σ.ΠΑΙ.ΤΕ

Βασίλειος Μπούρμπουλας

Σχολικός Σύμβουλος

Σοφία Ροδίτου

Νομικός, Εκπαιδευτικός Β/θμιας
Εκπαίδευσης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Κλειώ Γκιζελή

Σκιτσογράφος-Εικονογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Αντώνιος Μαστραπός

Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας
Εκπαίδευσης

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ**

Παύλος Μάραντος

Σύμβουλος Νομικών/Πολιτικών
Επιστημών στο Π.Ι.

Νικόλαος Πετρόπουλος
Σύμβουλος Κοινωνιολογίας στο Π.Ι.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Παύλος Μάραντος
Σύμβουλος Νομικών/Πολιτικών
Επιστημών στο Π.Ι.

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

**«ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ -
MULTIMEDIA A.E.»**

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ / Ενέρ-
γεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξε-
ων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμ-
μάτων σπουδών και συγγραφή
νέων εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ιν-
στιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και πα-
ραγωγή υποστηρικτικού εκπαι-
δευτικού υλικού με βάση το
ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνά-
σιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έρ-
γου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου

**Αναπληρωτές Επιστημονικοί
Υπεύθυνοι Έργου**

Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδα-
γωγικού Ινστιτούτου

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο
75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνι-
κό Ταμείο και 25% από εθνι-
κούς πόρους.**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Επένδυση για τη χώρα

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Στέλλα Σωτηρίου
Στυλιανή Κορδονούρη
Αικατερίνη Ζαφρανίδου**

**Η συγγραφή και η επιστημονική
επιμέλεια του βιβλίου πραγμα-
τοποιήθηκε υπό την αιγίδα του
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**

**Κοινωνική και
Πολιτική Αγωγή**

Γ' Γυμνασίου

Ι. Τ. Υ. Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Μέρος Β

Το άτομο και η πολιτεία

Τόμος 3

7 Το άτομο και η Πολιτεία

- Κοινωνία και πολιτεία
- Έθνος – πατρίδα
- Πολίτης – πολιτική

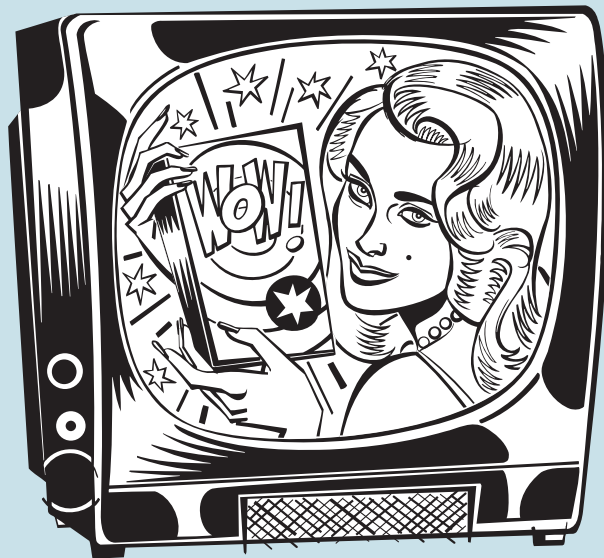
Στην προηγούμενη ενότητα, μελετώντας την κοινωνία, γνώρισες τους κοινωνικούς κανόνες και τον κοινωνικό έλεγχο. Μελετώντας αυτά τα κοινωνικά φαινόμενα, κατανόησες ότι οι κοινωνικοί κανόνες και ο κοινωνικός έλεγχος σήμερα

διαμορφώνονται βασικά από την οργανωμένη Πολιτεία. Μπορείς να επαναλάβεις αυτές τις έννοιες για να κατανοήσεις τη σημασία της σύγχρονης Πολιτείας.

«Τα δίκαια του Ρήγα» από τα Νεοελληνικά σου Αναγνώσματα θα σε βοηθήσουν να αντιληφθείς πόσο σημαντική υπήρξε η ανάγκη της ελεύθερης δημοκρατικής Πολιτείας στις εθνικοαπελευθερωτικές επαναστάσεις του 19ου αιώνα, όπως η ελληνική. Τα «Ματωμένα χώματα» της Διδώς Σωτηρίου αναφέρονται στα προβλήματα των ανθρώπων

που αναγκάζονται να στερηθούν την πατρίδα τους. Στο «Παλάτι των Ονείρων», προβάλλεται ο πανανθρώπινος χαρακτήρας των πολιτικών προβλημάτων, μέσα από τη ματιά ενός Αλβανού λογοτέχνη, του Ισμαήλ Κανταρέ.

Οι ταινίες «Πατριώτης» και «Braveheart» του Μελ Γκίμπσον αναφέρονται στους αγώνες των λαών για την ανεξαρτησία της πατρίδας τους. Η ταινία «Τι έκανες στον Πόλεμο Θανάση» παραπέμπει

στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων ενάντια στον Ναζισμό.

Οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν ανάγκη από τον ενεργό πολίτη, ο οποίος δραστηριοποιείται καθημερινά τόσο στα τοπικά όσο και στα διεθνή προβλήματα, που είναι κοινά για όλη την ανθρωπότητα.

Το κεφάλαιο αυτό θα σε βοηθήσει να κατανοήσεις τη σημασία της συμμετοχής σου ως πολίτη στη σύγχρονη ελληνική Πολιτεία. Η ανεξαρτησία και η δημοκρατία, που απολαμβάνεις σήμερα, είναι αποτέλεσμα πολιτικών αγώνων και η δική σου πολιτική συμμετοχή είναι εγγύηση για τη διατήρησή τους.

7.1 Κοινωνία και Πολιτεία

Στα προηγούμενα κεφάλαια μελέτησες την κοινωνία, που είναι η οργανωμένη κοινωνική συμβίωση. Αυτή η οργάνωση, όπως έμαθες, πραγματοποιείται βασικά με τους κοινωνικούς κανόνες και τους θεσμούς. Ποιος όμως διαμορφώνει αυτούς τους κανόνες και τους θεσμούς με τους οποίους λειτουργεί η κοινωνική ζωή;

Κάθε κοινωνία είναι πολιτική κοινωνία, παρουσιάζει δηλαδή μια πολιτική οργάνωση, με βάση την οποία συγκεκριμένα άτομα και ομάδες έχουν την εξουσία να διαμορφώνουν και να επιβάλλουν κανόνες

–νόμους. Στις πρωτόγονες φυλές την εξουσία αυτή είχε ο φύλαρχος, στην Αρχαία Αίγυπτο οι ιερείς, στις μεγάλες Αυτοκρατορίες (Μ. Αλεξάνδρου, Ρωμαϊκή, Βυζαντινή, κ.ά.) οι πολιτικοί και στρατιωτικοί μηχανισμοί, οι ηγεμόνες και βασιλείς αργότερα και στα σύγχρονα δημοκρατικά κράτη ο λαός.

Η έννοια της Πολιτείας (από την αρχαία ελληνική λέξη «πόλις»), εμφανίζεται για πρώτη φορά στην αρχαία Ελλάδα, για να χαθεί από την ιστορία των ανθρώπινων κοινωνιών, με την παρακμή του θεσμού της πόλης – κράτους. Η Αθηναϊκή Πολιτεία αποτελεί τη μορφή πολιτικής οργάνωσης, στην οποία τα ίδια τα ελεύθερα άτομα (πολίτες) αποφασίζουν για τους κανόνες – νόμους που ρυθμίζουν την κοινωνική ζωή.

Η επανεμφάνιση της Πολιτείας γίνεται στην Ευρώπη με τη Γαλλική Επανάσταση (18ος αιώνας), όταν ο λαός διεκδικεί την αντικατάσταση της απόλυτης εξουσίας του μονάρχη από την εξουσία των πολιτών. Με αυτό τον τρόπο διαμορφώνεται η έννοια της σύγχρονης δημοκρατικής Πολιτείας, με βάση την ισότητα των πολιτών και την ελευθερία τους από την απόλυτη εξουσία του μονάρχη.

Στη σύγχρονη Πολιτεία ο λαός όχι πλέον άμεσα (δηλαδή ο ίδιος, όπως στην αρχαία Αθήνα), αλλά έμμεσα, δηλαδή μέσα από τους εκλεγμένους αντιπροσώπους του, αποφασίζει τους νόμους με τους οποίους οργανώνεται η κοινωνική συμβίωση. Αυτό τον τρόπο πολιτικής οργάνωσης ακολουθούν τα περισσότερα σύγχρονα κράτη στη διάρκεια του 19ου

και 20ού αιώνα, συχνά μετά από αιματηρές συγκρούσεις και επαναστάσεις. Η σύγχρονη Πολιτεία εκφράζει τη θέληση των πολιτών (λαού) ενός κράτους και έχει την εξουσία να καθορίζει:

- Τους κανόνες – νόμους με τους οποίους οργανώνονται και λειτουργούν οι κοινωνικοί και πολιτικοί θεσμοί.
- Τις υποχρεώσεις και δικαιώματα των ατόμων και τέλος,
- Τις ποινές και κυρώσεις σε περιπτώσεις παραβίασης των κανόνων, μέσα από ένα ανεξάρτητο σύστημα δικαιοσύνης.

φωτ. 7.1 Λουδοβίκος ΙΔ' «ελέω θεού» βασιλιάς της Γαλλίας την περίοδο της απολυταρχίας, Μουσείο του Λούβρου.

Στην ιστορία των ανθρώπινων κοινωνιών πολλές υπήρξαν οι μορφές πολιτικής οργάνωσης, μέχρι τη σύγχρονη δημοκρατική Πολιτεία, στην οποία ο λαός με τους αντιπροσώπους του (Βουλή) αποφασίζει τους κανόνες της κοινωνικής συμβίωσης.

φωτ 7.2 Ο Αριστοτέλης (δεξιά) με τον Πλάτωνα, σε λεπτομέρεια από τον πίνακα του Ραφαήλ «Ακαδημία του Πλάτωνα».

Ο Αριστοτέλης (384 – 322 π.Χ.) υποστήριζε ότι αν και τα μέλη των κοινωνιών έρχονται και παύονται, οι κοινωνίες παραμένουν και αυτό το οφείλουν στην πολιτική

τους οργάνωση, δηλαδή στο πολίτευμα. Δε θεωρεί καμία μορφή πολιτικής οργάνωσης άριστη, εάν δεν εξυπηρετεί τη δικαιοσύνη και το κοινό καλό. Ακόμα και η δημοκρατική Πολιτεία, εάν εξυπηρετεί προσωπικά και ιδιοτελή συμφέροντα, καταλήγει στη δημαγωγία.

Σήμερα, η σύγχρονη Πολιτεία καθορίζει τον τρόπο που λειτουργεί η κοινωνική ζωή, ρυθμίζοντας την οργάνωση και λειτουργία όλων σχεδόν των κοινωνικών θεσμών. Η εκπαίδευση (ίδρυση και λειτουργία εκπαιδευτηρίων, υποχρεώσεις και δικαιώματα σπουδαστών, καθηγητών, διευθυντών, εξετάσεις, πτυχία), η οικονομία (συνθήκες και αμοιβή εργασίας, χρήμα, τράπεζες, εταιρίες, τιμές), η ψυχαγωγία (αθλητισμός, ΜΜΕ, θεάματα), η οικογένεια (γάμος, σχέσεις συζύγων, σχέσεις γονέων και παιδιών, λύση του γάμου), η επιβολή ποινών (δικαστήρια, σωφρονιστικά ιδρύματα), ρυθμίζονται σήμερα, από ένα σύνολο κανόνων – νόμων που θεσπίζει η Πολιτεία.

ΤΙ ΘΑ ΚΑΝΟΥΜΕ
Μ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΠΑΙΔΙ
ΟΤΑΝ ΜΕΓΑΛΩΣΕΙ;

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ!
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ!
ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ!
ΕΙΡΗΝΗ!
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ!

φωτ.7.3 Στα σύγχρονα κράτη, οι όροι κράτος και Πολιτεία χρησιμοποιούνται και οι δύο για να δηλώσουν την πολιτική οργάνωση της κοινωνίας.

Το κράτος (από το απολυταρχικό κράτος του 16ου αιώνα) σημαίνει δύναμη και εξουσία επιβολής (κρατώ = εξουσιάζω) στα όρια ενός εδάφους που προσδιορίζεται από συγκεκριμένα σύνορα και έχει ορισμένο πληθυσμό, το λαό. Το κράτος συνδέεται με την έννοια του υπήκοου, δηλαδή αυτού που υπακούει στους νόμους.

Η Πολιτεία, είναι η οργανωμένη κοινωνική συμβίωση ελεύθερων και συμμετόχων πολιτών. Σήμερα, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρησιμοποιείται ο όρος Πολιτεία, ως κοινωνία ενεργών πολιτών.

Να σχολιάσετε τις διαφορές υπηκόου και σύγχρονου πολίτη.

Βασικές έννοιες μαθήματος

**Πολιτική κοινωνία:
πολιτική οργάνωση**

**Η σύγχρονη πολιτεία
καθορίζει:**

**Κανόνες
νόμους**

**Υποχρεώσεις
δικαιώματα**

**Ποινές
κυρώσεις**

7.2 Έθνος και πατρίδα

Η έννοια της πατρίδας, του τόπου δηλαδή μέσα στον οποίο γεννιέται και ζει το άτομο, παρουσιάζεται σε όλη την ανθρώπινη ιστορία. Η Οδύσσεια αποτελεί μία από τις πρώτες πηγές για τη σχέση του ανθρώπου με τον τόπο-πατρίδα, περιγράφοντας το «νόστο», δηλαδή την επιστροφή στην πατρίδα.

Η μόνιμη εγκατάσταση των πληθυσμών σε έναν τόπο δημιούργησε κοινά στοιχεία πολιτισμού, όπως είναι η γλώσσα, οι μύθοι, η οικονομία, τα ήθη-έθιμα και η τεχνολογία. Με αυτό τον τρόπο δημιουργήθηκε η συνείδηση στα άτομα που έχουν την ίδια πατρίδα ότι ανήκουν σε μια κοινή ομάδα, με κοινή ιστορία και κοινά συμφέροντα, το έθνος. Έθνος επομένως είναι η μεγάλη ανθρώπινη ομάδα,

**που συνδέεται με ένα συγκεκριμένο τόπο —χωρίς απαραίτητα να δι-
αμένει σ'αυτόν—, μοιράζεται κοι-
νό πολιτισμό και ιστορία και έχει
συνείδηση ότι αποτελεί μίαν ενι-
αία ομάδα με κοινές επιδιώξεις.**

**Το 19ο αιώνα, αιώνα των εθνών
όπως ονομάστηκε, το έθνος – πατρί-
δα συνδέεται με τους αγώνες για δη-
μοκρατία και εθνική ανεξαρτησία. Οι
επαναστάσεις αυτής της περιόδου
προβάλλουν την απελευθέρωση του
έθνους από τη μοναρχία (Γαλλική επα-
νάσταση), την αποικιοκρατία (επα-
ναστάσεις στη Λατινική Αμερική),
την ξένη κυριαρχία (Ελληνική επανά-
σταση). Οι επαναστάσεις αυτές οδη-
γούν στη διαμόρφωση των εθνικών
κρατών, με βάση την εθνική ταυτότη-
τα των πολιτών τους (Ελλάδα – Έλ-
ληνες, Γαλλία – Γάλλοι).**

Το εθνικό κράτος δε σημαίνει ότι κάθε έθνος ταυτίζεται με συγκεκριμένο κράτος. Στο ελληνικό έθνος π.χ. ανήκουν και οι από καταγωγή Έλληνες που είναι πολίτες άλλων κρατών και διατηρούν την ελληνικότητά τους, τη συνείδηση δηλαδή ότι είναι Έλληνες (Έλληνες της Ομογένειας).

Σήμερα, υπάρχουν παγκόσμια 200 κράτη και χιλιάδες έθνη και εθνότητες. Το κράτος συνδέεται με συγκεκριμένο έδαφος (διεθνώς αναγνωρισμένα σύνορα), λαό (μόνιμο πληθυσμό κατοίκων) και συγκεκριμένη πολιτική εξουσία. Πολλά κράτη είναι πολυεθνικά, οι πολίτες τους δηλαδή είναι διαφορετικών εθνοτήτων (π.χ. ΗΠΑ, Αυστραλία).

Σήμερα, για τους πολίτες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης η εθνική τους ταυτότητα (π.χ. Ιταλός,

Πολωνός, Έλληνας) συμπληρώνεται και από την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Με αυτό τον τρόπο το έθνος-πατρίδα γίνεται ένα κομμάτι μιας Ενιαίας Ευρώπης. Για τους πολίτες αυτών των κρατών, όπως η Ελλάδα, αγάπη για την πατρίδα (πατριωτισμός) σημαίνει υπεράσπιση της ειρήνης, της δημοκρατίας και των εθνικών συμφερόντων μέσα από το διάλογο, τη συνεργασία και τους αμοιβαίους συμβιβασμούς με τα άλλα κράτη που συμβιώνουν στην Ενωμένη Ευρώπη.

φωτ. 7.4 Σιμόν Μπολιβάρ (1783 - 1830), ο θρυλικός «ελευθερωτής» της Βενεζουέλας, του Περού, της Βολιβίας, του Ισημερινού, της Κολομβίας και του Παναμά από τον ισπανικό ζυγό. «Εμπρός τέκνα της πατρίδας» αρχίζει η περίφημη Μασσαλιώτιδα, εθνικός ύμνος για τους Γάλλους πολίτες. «Ελευθερία

ή θάνατος» ήταν το σύνθημα των επαναστατημένων Ελλήνων.

Ο πατριωτισμός στους αγώνες αυτούς προβάλλεται ως θυσία και ηρωϊσμός για την κατάκτηση της πολυπόθητης ελευθερίας και ανεξαρτησίας. Σήμερα, σε πολλά κράτη οι λαοί αγωνίζονται ακόμα για την ελευθερία της πατρίδας τους. Στα περισσότερα όμως σύγχρονα δημοκρατικά κράτη, όπως η Ελλάδα, η εθνική ανεξαρτησία είναι κατοχυρωμένη, η ζωή, η ελευθερία και η ισότητα προστατεύονται.

Να συζητήσετε στην τάξη τη μορφή που πρέπει να έχει ο πατριωτισμός σήμερα για τους πολίτες των σύγχρονων δημοκρατικών κρατών.

φωτ. 7.5 Από το 23ο Φεστιβάλ Ποντίων στο Βερολίνο, τον Ιούνιο του 2004.

Να συζητήσετε στην τάξη για τους Απόδημους Ομογενείς της Διασποράς, τους επαναπατρισθέντες και τους παλιννοστούντες (πάλι + νόστος) Έλληνες της περιοχής σας.

Πηγή: «Αν οι άνθρωποι οφείλουν να είναι καλοί ως συμπολίτες και συμπατριώτες, να είναι δηλαδή καλοί άνθρωποι στη χώρα και στο σπίτι τους, δεν οφείλουν το ίδιο να είναι καλοί γείτονες;... Η εξέλιξη της κουλτούρας και της κοινωνίας απαιτούν πάντοτε τον “άλλο” (γείτονα, αλλοδαπό, άνθρωπο), χωρίς τον οποίο δεν υπάρχει καλλιέργεια, εξέλιξη και απόλαυση των πολιτισμών που αποτελούν κοινή περιουσία της ανθρωπότητας.» Βέικος Θ., Εθνικισμός και εθνική ταυτότητα.

Να σχολιάσετε το απόσπασμα.

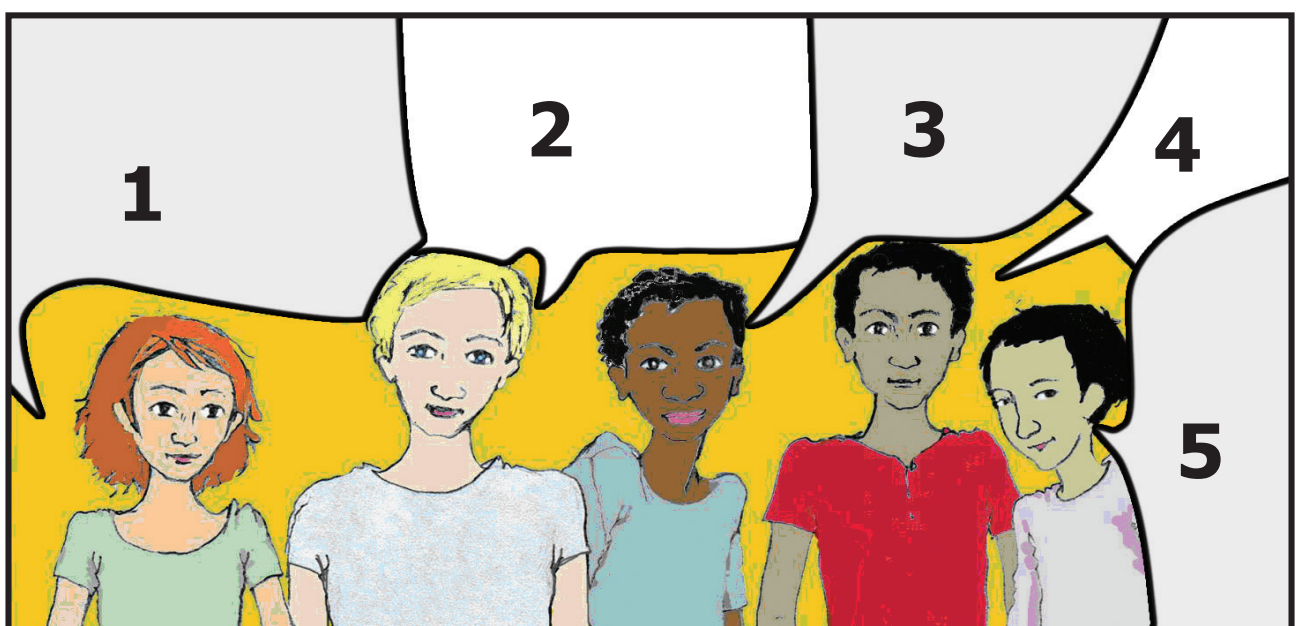
1. Είμαι Αλβανίδα. Πηγαίνω στο Γυμνάσιο. Θέλω να σπουδάσω και να εργαστώ στην Ελλάδα.

2. Είμαι Πολωνός. Οι γονείς μου και εγώ εργαζόμαστε στην Ελλάδα.

3. Είμαι από το Σουδάν. Σπουδάζω Ιατρική στην Αθήνα.

4. Είμαι Κούρδος πρόσφυγας.

5. Είμαι από τις Φιλιππίνες. Οι γονείς μου εργάζονται στην Ελλάδα και εγώ φοιτώ στο Γυμνάσιο.

σκίτσο. 7.1 Οι σύγχρονες κοινωνίες είναι πολυπολιτισμικές.

Στη χώρα μας άνθρωποι από διάφορες χώρες και έθνη ζουν, σπουδάζουν και εργάζονται.

Να συζητήσετε στην τάξη τα θετικά στοιχεία από αυτή την ειρηνική συνύπαρξη των λαών. Να παρουσιάσετε στην τάξη στοιχεία από τους πολιτισμούς των αλλοδαπών μελών της σχολικής και τοπικής σας κοινότητας.

7.3 Πολίτης και Πολιτική

Οι λέξεις πολίτης και πολιτική προέρχονται από τη λέξη «πόλις» και συνδέονται με την κοινωνική συμβίωση. Πολιτική είναι κάθε δραστηριότητα των ατόμων και των ομάδων που αφορά τη συλλογική ζωή. Πολιτικές επομένως δεν είναι μόνον οι δραστηριότητες που αφορούν τις εκλογές, αλλά οι περισσότερες καθημερινές μας δραστηριότητες, εφόσον αφορούν το κοινωνικό σύνολο. Η προσωπική σου επιλογή, π.χ. να σπουδάσεις, είναι συγχρόνως και πολιτική, εφόσον, απαιτείς από την Πολιτεία την κατάλληλη προετοιμασία σου, τη δίκαιη και ισότιμη εισαγωγή σου σε μια δημόσια σχολή, ένα σοβαρό επίπεδο σπουδών, οικονομικές

διευκολύνσεις και τέλος την επαγγελματική σου αποκατάσταση.

Στις σύγχρονες κοινωνίες, οι περισσότερες δραστηριότητές μας (π.χ. ως οδηγών, πεζών, εργαζομένων, καταναλωτών) αφορούν την Πολιτεία. Συχνά τα συμφέροντα αυτών των ομάδων πολιτών συγκρούονται (π.χ. εργαζόμενοι – εργοδότες, ιδιοκτήτες – ενοικιαστές, καταναλωτές – παραγωγοί). Οι συγκρούσεις αυτές είναι θετικές για την κοινωνία, εάν οδηγούν σε δημοκρατικό διάλογο και αμοιβαίες υποχωρήσεις.

Εφόσον οι περισσότερες δραστηριότητές μας είναι πολιτικές, δημιουργούν και τις αντίστοιχες ευθύνες των πολιτών για:

α) Ενημέρωση για τα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο

επίπεδο. Η ενημέρωση αποτελεί προϋπόθεση για κάθε απόφαση και δραστηριότητα. Σήμερα πολλά προβλήματα αποκτούν διεθνή χαρακτήρα (περιβάλλον, εργασία, ειρήνη) και παράλληλα η ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ε. μας δίνει και την ιδιότητα του ευρωπαίου πολίτη, γι' αυτό η ενημέρωση του πολίτη αφορά και την ευρωπαϊκή και διεθνή πραγματικότητα.

β) Υπεύθυνη συμμετοχή και δραστηριοποίηση σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής (π.χ. εκπαίδευση, περιβάλλον, υγεία, εργασία). Ο σύγχρονος πολίτης δραστηριοποιείται προωθώντας τους στόχους και επιδιώξεις του, με αίσθημα ευθύνης και αλληλεγγύης προς το κοινωνικό σύνολο. Η πολιτική αυτή δραστηριοποίηση αφορά τόσο το

τοπικό (σχολείο, γειτονιά, Δήμος) όσο και το εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο (π.χ. θέματα περιβάλλοντος, ρατσισμού, φτώχειας, ειρήνης).

φωτ. 7.6 Πορεία ενάντια στον πόλεμο. «...Και είμαστε οι ίδιοι που φροντίζουμε και για τα δικά μας και για τα πολιτικά μαζί πράγματα, κι ενώ καθένας μας κοιτάζει τη δουλειά του,

άλλος άλλη, δεν κατέχουμε γι' αυτό λιγότερο τα πολιτικά. Γιατί είμαστε οι μόνοι που όποιον δεν παίρνει καθόλου μέρος σε αυτά (τα πολιτικά) τον θεωρούμε έναν άνθρωπο όχι ήσυχο αλλά άχρηστο». Απόσπασμα από τον Επιτάφιο που εκφώνησε ο Περικλής. Θουκυδίδης, μετ. Π. Λεκατσάς. «...Σήμερα για την πλειονότητα των ελλήνων πολιτών καλός πολίτης είναι αυτός που απέχει από τις πολιτικές συζητήσεις, καλός πανεπιστημιακός δάσκαλος είναι ο αφοσιωμένος στην καθαρή πανεπιστημιακή διδασκαλία, καλός φοιτητής ο πολιτικά ανίδεος...», Τσάτσος Δ., Συνταγματικό Δίκαιο.

Να σχολιάσετε στην τάξη τα αποσπάσματα. Πώς συμμετέχετε

εσείς σήμερα στα «κοινά»; Ποιες δραστηριότητες σκοπεύετε να αναπτύξετε στο μέλλον;

ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ

ΓΙΝΕ ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ

φωτ. 7.7 Ο εθελοντισμός αποτελεί δραστηριότητα των πολιτών στο πλαίσιο της κοινωνικής αλληλεγγύης. Μπορείτε να ενημερωθείτε από το ΥΠΑΙΘΠΑ (www.minedu.gov.gr) και τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς (www.neagenia.gr).

Να συζητήσετε πρωτοβουλίες εθελοντικής δράσης στην τοπική σας κοινότητα (π.χ. ανακύκλωση, σχολικοί τροχονόμοι, βοήθεια σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, δανειστικές βιβλιοθήκες, ενδοσχολική βοήθεια σε μαθητές μικρότερων τάξεων κ.ά).

1. ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ

2. ΠΡΟΣ ΜΕΤΡΟ

3. ΦΡΟΥΤΑ

4. ΦΟΥΡΝΟΣ

σκίτσο. 7.2 Η οικονομία στις πηγές ενέργειας στο σπίτι, η επιλογή του ποδηλάτου και των μαζικών μέσων συγκοινωνίας ως μέσων μεταφοράς, η προτίμηση των τοπικών καταστημάτων και προϊόντων, η συμμετοχή στις αποφάσεις του Δήμου και των συνοικιακών συμβουλίων με προτάσεις για θέματα που μας ενδιαφέρουν είναι μερικοί τρόποι πολιτικής δράσης σε τοπικό επίπεδο.

Na συζητήσετε στην τάξη και άλλους τρόπους πολιτικής συμμετοχής σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Βασικές έννοιες μαθήματος

Έθνος

εθνικές επαναστάσεις

εθνικά κράτη

Κράτος

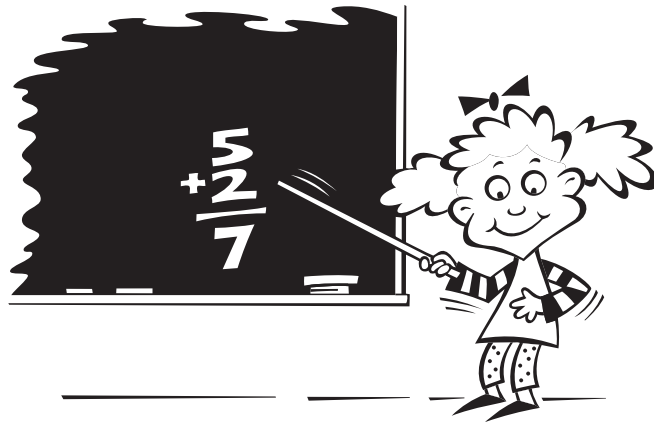
Έδαφος – Λαός – Εξουσία

Υποχρεώσεις πολίτη

ενημέρωση για
τοπικά, εθνικά,
παγκόσμια
προβλήματα

συμμετοχή
στην κοινωνική
ζωή

Εργασίες – δραστηριότητες

1. Από τα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας να επιλέξετε και να σχολιάσετε ένα κείμενο που αφορά την αγάπη για την πατρίδα που κινδυνεύει (Τουρκοκρατία, πόλεμος). Σήμερα ζείτε σε μια διαφορετική εποχή, πώς πρέπει να εκδηλώνεται η αγάπη για την πατρίδα σε αυτές τις συνθήκες;

- 2. Να συγκεντρώσετε στοιχεία για τους απόδημους Έλληνες της περιοχής σας από το τοπικό ιστορικό αρχείο και το Δήμο.**
- 3. Να καταγράψετε καθημερινές σας δραστηριότητες που είναι πολιτικές (αφορούν την πολιτική κοινωνία) και να εξηγήσετε τον πολιτικό τους χαρακτήρα. Στη συνέχεια να αναφέρετε τις αντίστοιχες υποχρεώσεις σας ως ενεργών πολιτών.**
- 4. Να ενημερωθείτε από την τοπική σας κοινότητα για προγράμματα κοινωνικού εθελοντισμού. Να οργανώσετε και τη συμμετοχή της τάξης σας σε ένα τέτοιο πρόγραμμα.**

5. Να επιλέξετε ένα κοινωνικό πρόβλημα τοπικό, εθνικό ή διεθνές με το οποίο θα σας ενδιέφερε να ασχοληθείτε και να αναζητήσετε Οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σχετικά. Να παρουσιάσετε την έρευνά σας στην τάξη.

Κριτήριο αυτοαξιολόγησης του μαθητή

Α. Τελειώνοντας τη μελέτη και συζήτηση του κεφαλαίου και αφού κατανόησες τις καινούργιες έννοιες,

θα πρέπει να μπορείς να απαντήσεις σύντομα στις παρακάτω ερωτήσεις. Σε όποιες συναντάς δυσκολία, συμβουλέψου το αντίστοιχο μάθημα.

- 1. Ποια η διαφορά της σύγχρονης Πολιτείας από τις άλλες μορφές πολιτικής οργάνωσης;**
- 2. Τα έθνη δεν ταυτίζονται με τα κράτη. Να δώσεις παραδείγματα.**
- 3. Σε ποια θέματα συμμετέχει και δραστηριοποιείται ο ενεργός πολίτης;**
- 4. Γιατί η επιλογή του επαγγέλματος είναι και πολιτική ενέργεια;**

B. Να βάλεις σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση:

1. Στη σύγχρονη Πολιτεία:
 - α. Οι πολίτες υπακούουν χωρίς να συμμετέχουν
 - β. Οι πολίτες αποφασίζουν μόνοι τους για τα θέματα του κράτους
 - γ. Οι πολίτες συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική και αποφασίζουν για τα θέματα του κράτους, μέσω των αντιπροσώπων τους.
2. Στο ελληνικό έθνος ανήκουν:
 - α. Όλοι όσοι κατοικούν στην Ελλάδα
 - β. Όλοι όσοι κατοικούν στην Ελλάδα και είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι
 - γ. Όλοι οι από καταγωγή Έλληνες, ανεξάρτητα από τον τόπο κατοικίας.

Γ. Τώρα, χαρακτηρίσε τις παρακάτω προτάσεις σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για τις σωστές και Λ για τις λανθασμένες)

- 1. Πολιτικές κοινωνίες είναι μόνον οι σύγχρονες κοινωνίες** Σ Λ
- 2. Τα εθνικά κράτη υπήρχαν από την αρχαιότητα** Σ Λ
- 3. Στο ελληνικό κράτος ανήκουν μόνον οι Έλληνες κάτοικοι της χώρας** Σ Λ
- 4. Ο σύγχρονος πολίτης είναι βασικά υπήκοος** Σ Λ

Δ. Να εκφράσεις τις απόψεις σου με επιχειρήματα:

«Καλός πολίτης είναι ο φιλήσυχος πολίτης, που δεν ασχολείται με τα πολιτικά και κάθε τέσσερα χρόνια εκλέγει τους αντιπροσώπους του για να ασχοληθούν με αυτά».

**Είναι αυτή η εικόνα του μέλους μιας δημοκρατικής Πολιτείας;
Ποιες συνέπειες μπορεί να έχει μια τέτοια άποψη;**

8 Τα πολιτεύματα και το Σύνταγμα

- Μορφές πολιτευμάτων
- Το πολίτευμα της Ελλάδας
- Τι είναι Σύνταγμα
- Βασικές αρχές του Συντάγματος
- Η λαϊκή κυριαρχία
- Το κράτος δικαίου
- Το κοινωνικό κράτος
- Η διάκριση των λειτουργιών

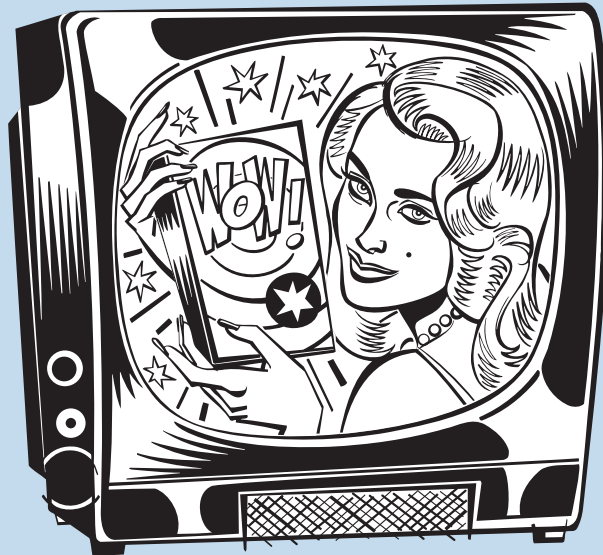

Για να μελετήσεις αυτό το κεφάλαιο θα πρέπει να θυμηθείς τις έννοιες της κοινωνίας και της Πολιτείας,

του έθνους, της πολιτικής και του πολίτη, που γνώρισες στο προηγούμενο κεφάλαιο. Από το βιβλίο της Ιστορίας σου μπορείς να διαβάσεις τη Γαλλική Επανάσταση και το Διαφωτισμό.

Τα μυθιστορήματα «Ζ» του Β. Βασιλικού, «Του Έρωτα και της σκιάς» της Ιζαμπέλ Αλλιέντε, «Το Λάθος» του Αντώνη Σαμαράκη θα σου γνωρίσουν τους πολιτικούς αγώνες των λαών ενάντια σε αυταρχικά καθεστώτα και τη σημασία που έχει για τον πολίτη η δημοκρατία και η ελευθερία.

Πολλές ταινίες όπως «ο Πιανίστας» του Ρ. Πολάνσκι, το «Αμήν» του Κ. Γαβρά και το «Μπραζίλ» των Μ. Πάιθον είναι ταινίες που θα σε βοηθήσουν να αντιληφθείς την αξία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Από το site της Βουλής (www.parliament.gr) μπορείς να αντλήσεις πληροφορίες για το Ελληνικό Κοινοβούλιο και το Σύνταγμα της χώρας μας.

Το κεφάλαιο αυτό θα σε βοηθήσει να γνωρίσεις τη σημασία της Δημοκρατίας και τη λειτουργία της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας σήμερα.

8.1 Μορφές Πολιτευμάτων

Όπως γνωρίσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, οι κοινωνίες, για να διατηρήσουν τη συνοχή τους και να εξασφαλίσουν τη συνέχισή τους στο μέλλον, καθιέρωσαν κανόνες υποχρεωτικούς για όλους, τους νόμους. Οι νόμοι διαμορφώνουν τις σχέσεις των ατόμων με την Πολιτεία / Κράτος. Αυτό σημαίνει ότι είναι αναγκαία η λειτουργία μιας εξουσίας που θεσπίζει και εφαρμόζει τους νόμους.

Αυτή η εξουσία προσδιορίζεται μέσα από το πολίτευμα ενός κράτους. Πολίτευμα, είναι ο τρόπος οργάνωσης και άσκησης της κρατικής εξουσίας.

Τα πολιτεύματα, διακρίνονται σε:

- **Μοναρχικά**, αυτά δηλαδή στα οποία είτε όλες οι εξουσίες συγκεντρώνονται στο πρόσωπο του μονάρχη (απόλυτη μοναρχία), είτε περιορίζονται από την ύπαρξη ενός Συντάγματος (Συνταγματική μοναρχία).
- **Ολιγαρχικά**, αυτά στα οποία η εξουσία ασκείται από περιορισμένο αριθμό προσώπων. Σήμερα τα ολιγαρχικά πολιτεύματα εμφανίζονται συνήθως με τη μορφή των στρατιωτικών δικτατοριών. Οι δικτατορίες καταργούν τις δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις και παραμένουν στην εξουσία διά της βίας, ενάντια στη θέληση του λαού.
- **Δημοκρατικά** είναι τα πολιτεύματα στα οποία πηγή εξουσίας και ανώτατο όργανο της Πολιτείας είναι ο λαός.

φωτ. 8.1 Τα περισσότερα κράτη σήμερα έχουν δημοκρατικό πολίτευμα. Αυτό δε σημαίνει ότι κατοχυρώνουν όλα τις αρχές του. Πολλές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καταγγέλλονται διεθνώς.

Να συζητήσετε στην τάξη παραδείγματα από την επικαιρότητα.

φωτ. 8.2 Ο Περικλής αγορεύει στην Πνύκα.

«Το πολίτευμα που έχουμε δε γυρρεύει να πάρει τους νόμους του από τους ξένους. Πιο πολύ είμαστε εμείς το παράδειγμα σε μερικούς, παρά που ξεσηκώνουμε ότι κάνουν οι άλλοι. Το όνομά του, επειδή δε ζούμε στηριγμένοι πάνω στους λίγους, παρά στους περισσότερους,

είναι κυριαρχία του δήμου, δημοκρατία» Θουκυδίδης, Επιτάφιος του Περικλή.

Η δημοκρατία ως λέξη και ως πολίτευμα γεννήθηκε και καταξιώθηκε στην Αρχαία Αθήνα. Είχε προετοιμαστεί με το νομοθετικό έργο του Σόλωνα (594 π.Χ), θεμελιώθηκε από τον Κλεισθένη (508 π.Χ), δικαιώθηκε με τις νίκες στους Περσικούς πολέμους (492 – 479 π.Χ) και εδραιώθηκε με την εμπνευσμένη πολιτική και πολιτισμική δράση του Περικλή (445 – 429 π.Χ).

Δημοκρατία

Στο σχολείο, στις ομάδες ή στην παρέα, μιλάμε συχνά για δημοκρατικές διαδικασίες. Εννοούμε ότι έχουμε όλοι το δικαίωμα να συμμετέχουμε ελεύθερα σε μια ομαδική δραστηριότητα. Όταν παίρνονται όμως αποφάσεις, πρέπει να είναι σύμφωνες με την άποψη που υποστηρίζουν οι περισσότεροι. Το ίδιο συμβαίνει και με την Πολιτεία.

Δημοκρατία (δήμος + κράτος) είναι το πολίτευμα, σύμφωνα με το οποίο ο λαός αποφασίζει είτε ο ίδιος (άμεσα), είτε με τους αντιπροσώπους του (έμμεσα), για την επίλυση των προβλημάτων του, με βάση την αρχή της πλειοψηφίας.

Τα σύγχρονα δημοκρατικά πολιτεύματα αναπτύχθηκαν μέσα από

**θυελλώδεις και σκληρούς κοινω-
νικούς αγώνες. Αποτελούν δύσκο-
λη μορφή διακυβέρνησης τόσο ως
προς την ίδρυσή τους, όσο και ως
προς τη διατήρησή τους. Απαιτούν
την ενεργοποίηση του πολίτη και τη
συνεχή επαγρύπνησή του (βλ. κεφ.
9, τόμ. 4, σελ. 6). Τα Δημοκρατικά
πολιτεύματα διακρίνονται σε δύο
ευρείες κατηγορίες, οι οποίες είναι:**

**A. Η άμεση ή συμμετοχική δη-
μοκρατία: είναι το πολίτευμα στο
οποίο ο λαός ασκεί άμεσα και απευ-
θείας την εξουσία (Αρχαίες Ελληνι-
κές πόλεις – κράτη, πρώτες Αμερι-
κανικές κοινότητες του 18ου αιώνα).
Σήμερα στα σύγχρονα κράτη, η άμε-
ση δημοκρατία με αυτή τη μορφή
δεν είναι εφικτή. Ωστόσο, τα Συντάγ-
ματα των περισσότερων σύγχρο-
νων δημοκρατικών πολιτευμάτων**

προβλέπουν στοιχεία άμεσης δημοκρατίας, όπως το δημοψήφισμα* και η λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία**. Παράλληλα, διαμορφώνονται προγράμματα συμμετοχής του λαού στη λήψη αποφάσεων μέσω του διαδικτύου (ηλεκτρονική δημοκρατία).

* **Δημοψήφισμα:** Η έκφραση της θέλησης του λαού για σπουδαίο ζήτημα, που εκδηλώνεται με γενική ψηφοφορία.

** **Λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία:** Η δυνατότητα που έχουν οργανωμένες ομάδες πολιτών να προτείνουν νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικά με κοινωνικά προβλήματα. Η δυνατότητα αυτή κατοχυρώνεται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες.

B. Η αντιπροσωπευτική δημοκρατία: είναι το πολίτευμα στο οποίο πηγή εξουσίας είναι ο λαός, ο οποίος όμως ασκεί την εξουσία μέσω των αντιπροσώπων του, των βουλευτών. Αυτοί αναλαμβάνουν να «εκπροσωπήσουν» τα συμφέροντα ή τις απόψεις του. Τα σύγχρονα δημοκρατικά πολιτεύματα είναι αντιπροσωπευτικά, διαφέρουν όμως στον τρόπο εκλογής και στις αρμοδιότητες των πολιτειακών τους οργάνων και του αρχηγού του κράτους. Οι σύγχρονες αντιπροσωπευτικές δημοκρατίες διακρίνονται σε:

- **Βασιλευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία:**

Η κυβέρνηση που εκλέγεται από το λαό παίρνει τις πολιτικές αποφάσεις. Ο βασιλιάς είναι ο αρχηγός του κράτους και μάλιστα κληρονομικός με

συμβολικό ρόλο, ενώ πολιτικά είναι ανεύθυνος, δηλαδή δεν έχει ουσιαστικές πολιτικές αρμοδιότητες (Μ. Βρετανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Δανία, Σουηδία, Νορβηγία, Ισπανία).

● **Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία:** Και σε αυτή την περίπτωση η εκλεγμένη από το λαό κυβέρνηση παίρνει τις πολιτικές αποφάσεις. Αρχηγός του κράτους είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, είναι αιρετός, εκλέγεται δηλαδή από τη Βουλή και δεν έχει και αυτός ουσιαστικές πολιτικές αρμοδιότητες. (Ελλάδα, Ιταλία, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας).

● **Προεδρική Δημοκρατία:** Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι και αρχηγός του κράτους και Πρόεδρος της Κυβέρνησης, η οποία δεν εκλέγεται από το λαό αλλά σχηματίζεται

από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται είτε άμεσα από το λαό είτε από ειδικό σώμα εκλεκτόρων και διαθέτει ουσιαστικές πολιτικές αρμοδιότητες (Η.Π.Α., Κύπρος, Ρωσία).

**Πάρτε θέση όλοι στην πορεία,
του λαού υπόθεση είναι η παιδεία**

Μόρφωση – Ειδικευση – Εργασία

φωτ. 8.3 Διαδήλωση φοιτητών.
Ο Κορνήλιος Καστοριάδης, πολιτικός επιστήμονας, σε ομιλία του για την Αρχαία Ελληνική Δημοκρατία και τη σημασία της σήμερα, αναφέρει σχετικά με την εκλογή αντιπροσώπων: «Ο Ρουσσώ, έγραφε

για τους Άγγλους (γιατί τότε μόνο η Αγγλία είχε Κοινοβούλιο): «Οι Άγγλοι νομίζουν ότι είναι ελεύθεροι επειδή εκλέγουν τους βουλευτές τους. Είναι ελεύθεροι όμως μια μέρα στα πέντε χρόνια».

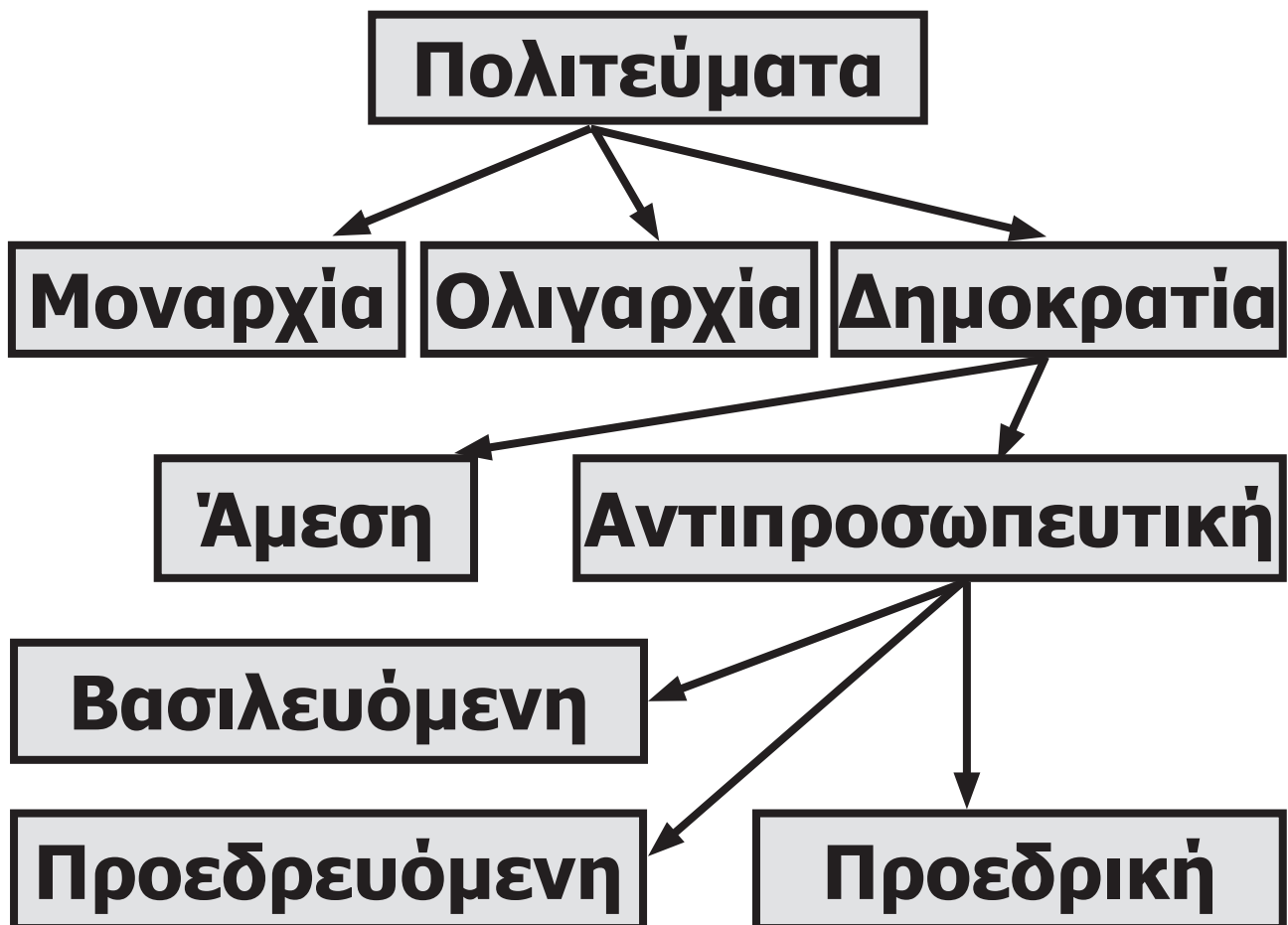
Πολλοί πολιτικοί επιστήμονες υποστηρίζουν ότι στις σύγχρονες αντιπροσωπευτικές δημοκρατίες, ούτε αυτή η ελευθερία δεν ισχύει, αφού οι πολιτικές επιλογές μας στις εκλογές καθορίζονται από τα υπάρχοντα κόμματα, τη διαφήμισή τους στα ΜΜΕ κ.ά. Σήμερα, στην Ελβετία χρησιμοποιούν τα δημοψηφίσματα (άμεση δημοκρατία) για τη λήψη σοβαρών αποφάσεων. Στη Δανία οι αποφάσεις για ζητήματα, όπως τα μεταλλαγμένα προϊόντα, η ρύπανση από τα αυτοκίνητα

κ.ά. παίρνονται άμεσα από τους πολίτες.

Πόσο είναι απαραίτητη η άμεση συμμετοχή ενημερωμένων και ενεργών πολιτών με διαδικασίες όπως οι παραπάνω;

Βασικές έννοιες μαθήματος

8.2 Το Πολίτευμα της Ελλάδας

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

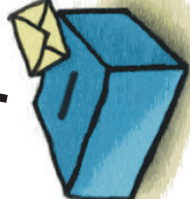
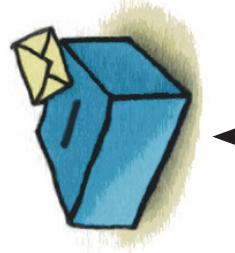
ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΒΟΥΛΗ

ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

**ΑΜΕΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
(ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ)**

**ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
(ΕΚΛΟΓΕΣ) ΚΟΜΜΑΤΑ**

ΛΑΟΣ (ΕΚΚΛΟΓΙΚΟ ΣΩΜΑ)

Πίνακας 8.1 Η λειτουργία του πολιτεύματος.

Την 21η Απριλίου 1967, η δικτατορία διέκοψε τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος στη χώρα μας με βίαιο και αυταρχικό τρόπο. Στις 8 Δεκεμβρίου 1974, λίγους μήνες μετά την πτώση της δικτατορίας, πραγματοποιήθηκε δημοψήφισμα, με το οποίο το 69,18% του Ελληνικού λαού, αποφάσισε να καταργήσει τη βασιλεία. Με αυτό τον τρόπο καταργήθηκε ο θεσμός της βασιλείας στη χώρα μας.

Από τις 11 Ιουνίου 1975, με την ψήφιση του νέου Συντάγματος (άρθρο 1 Συντ.), το πολίτευμα της χώρας μας είναι η Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.

Ειδικότερα:

- Είναι Δημοκρατία, γιατί όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαό, υπάρχουν για αυτόν και ασκούνται όπως**

ορίζει το Σύνταγμα, καθώς θα δούμε παρακάτω, σύμφωνα με την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας.

- Είναι Προεδρευόμενη Δημοκρατία, γιατί αρχηγός του κράτους είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ένας Έλληνας πολίτης που εκλέγεται από το Κοινοβούλιο (Βουλή).
- Είναι Κοινοβουλευτική, γιατί ο λαός ασκεί την εξουσία μέσα από τους αντιπροσώπους του (Βουλευτές) στο Κοινοβούλιο, από το οποίο προέρχεται η Κυβέρνηση, η οποία κυβερνά τη χώρα (βλ. κεφ. 10, τόμ. 4, σελ. 72) και εκλέγεται ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

8.3 Τι είναι Σύνταγμα

Όταν ξέσπασε η Γαλλική Επανάσταση, στους δρόμους του Παρισιού αντηχούσε το σύνθημα «Constitution» (Σύνταγμα). Όταν ξέσπασε η Επανάσταση ενάντια στην απολυταρχική μοναρχία του Όθωνα, τη νύχτα της 3ης Σεπτεμβρίου 1843, οι Έλληνες ζητούσαν να ψηφιστεί Σύνταγμα.

Γιατί οι πολίτες στη Γαλλία, την Ελλάδα αλλά και σε όλο τον κόσμο απαιτούν, μέσα από αιματηρούς συχνά αγώνες, τη δημιουργία Συντάγματος;

Γιατί το Σύνταγμα, όπως θα δούμε, προσφέρει ένα σταθερό όριο ασφάλειας για τον πολίτη, μια νομική προστασία από την αυθαιρεσία του απολυταρχικού μονάρχη παλαιότερα

αλλά και γενικότερα της κρατικής εξουσίας σήμερα.

Συγκεκριμένα το Σύνταγμα:

- **Είναι ο θεμελιώδης νόμος της Πολιτείας, δηλαδή ανώτερος από όλους τους νόμους. Αυτό σημαίνει, ότι όλοι οι νόμοι της Πολιτείας πρέπει να στηρίζονται στο Σύνταγμα π.χ. η ισότητα των δύο φύλων κατοχυρώθηκε στο Σύνταγμα του 1975. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την αλλαγή του Οικογενειακού και Εργατικού Δικαίου της χώρας μας, που κατοχυρώνουν πια την ισότιμη θέση της γυναίκας στην οικογένεια και την εργασία.**

- **Ρυθμίζει την οργάνωση και τη λειτουργία της κρατικής εξουσίας, προσδιορίζοντας επακριβώς τα όρια των αρμοδιοτήτων των κρατικών οργάνων ώστε να παρεμποδίζονται**

τυχόν αυθαιρεσίες σε βάρος των πολιτών.

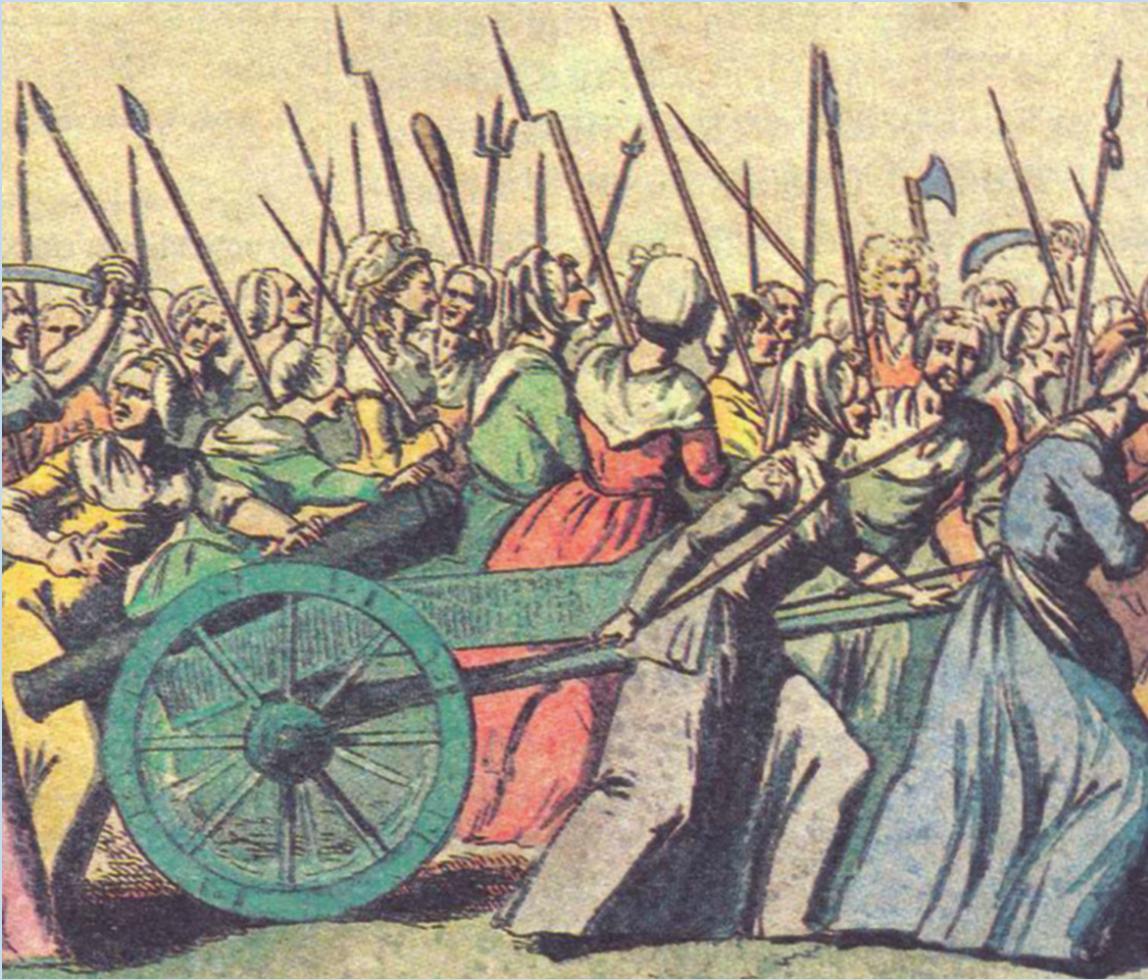
- **Κατοχυρώνει τα δικαιώματα των πολιτών και καθορίζει τις βασικές υποχρεώσεις τους.**

Ορισμένα Συντάγματα προβλέπουν ότι τα άρθρα τους μπορούν να αναθεωρηθούν (αλλάξουν) ή να καταργηθούν εύκολα. Τα Συντάγματα αυτά ονομάζονται ήπια.

Σε αντίθεση με τα ήπια, υπάρχουν Συντάγματα, τα οποία προβλέπουν ότι ορισμένα άρθρα τους δεν μπορούν να αναθεωρηθούν, ενώ άλλα αναθεωρούνται κάτω από ιδιαίτερες προϋποθέσεις (ευρύτερη συναίνεση των πολιτικών δυνάμεων, ειδική, χρονοβόρα διαδικασία). Αυτά τα Συντάγματα ονομάζονται αυστηρά.

Το Σύνταγμα της χώρας μας που ψηφίστηκε το 1975, ως προς την

αναθεώρησή του είναι αυστηρό, γιατί απαγορεύει την αναθεώρηση των διατάξεων που καθορίζουν τη μορφή του πολιτεύματος και ορισμένων διατάξεων για τα ατομικά δικαιώματα. Αναθεωρήθηκε δύο φορές, το 1986 και το 2001. Σήμερα αναφερόμαστε στο Σύνταγμα του 1975/86/2001 ή Σύνταγμα του 2001.

φωτ. 8.4 Γαλλική Επανάσταση

Οι απαρχές του όρου Σύνταγμα εντοπίζονται στον Αριστοτέλη και στην Αρχαία Ρώμη. Το Σύνταγμα όμως με τη σημερινή έννοια το συναντάμε στην Ευρώπη όταν η ανερχόμενη αστική τάξη επικράτησε πολιτικά έναντι των μοναρχιών (Αστικές επαναστάσεις στην Αγγλία και Γαλλία).

Από το βιβλίο της Ιστορίας σας να αναζητήσετε στοιχεία και να τα συζητήσετε στην τάξη.

φωτ. 8.5 Επέτειος της εξέγερσης του Πολυτεχνείου. Το Σύνταγμα προστατεύεται από την Πολιτεία. Αποτελεσματικότερο όμως προστάτη του Συντάγματος αποτελεί ο λαός, σύμφωνα με το άρθρο 120 του Συντάγματος. «Η τήρηση του

Συντάγματος επαφίεται στον πατριωτισμό των Ελλήνων που δικαιούνται και υποχρεούνται να αντιστέκονται με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με τη βία». Άρθρο 120 Συντάγματος. Κατά τη διάρκεια της επταετούς δικτατορίας που βίαια κατέλυσε το Σύνταγμα ο λαός αγωνίστηκε με κάθε μέσο ενάντια της.

Να αναζητήσετε στοιχεία για την αντιδικτατορική δράση του λαού μας κατά την περίοδο της δικτατορίας (1967 – 1974) και να τα παρουσιάσετε στην τάξη.

Βασικές έννοιες μαθήματος

**Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι
Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική
Δημοκρατία**

Σύνταγμα

- Θεμελιώδης νόμος
- Ρυθμίζει την κρατική εξουσία
- Κατοχυρώνει δικαιώματα

8.4 Βασικές αρχές του Συντάγματος

Τα Συντάγματα των σύγχρονων Δημοκρατικών κρατών, στα οποία ανήκει και η χώρα μας, στηρίζονται σε βασικές αρχές που διαμορφώθηκαν κατά τη λειτουργία των πρώτων μορφών δημοκρατίας (Αρχαία Ελλάδα) και διεκδικήθηκαν το 18ο και 19ο αιώνα στην Ευρώπη, μέσα από τις αστικές επαναστάσεις (Αγγλική, Γαλλική επανάσταση). Οι αρχές αυτές αποτελούν βασικές σταθερές του Δημοκρατικού Πολιτεύματος και είναι η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, η αρχή του κράτους δικαίου, η αρχή του κοινωνικού κράτους και η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών.

8.4.1. Λαϊκή Κυριαρχία

Με βάση την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, πηγή όλων των εξουσιών είναι ο λαός. Σε όλα τα δημοκρατικά Συντάγματα κορυφαίο άρθρο είναι αυτό στο οποίο αναφέρεται ότι «όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό και ασκούνται υπέρ αυτού και του έθνους» (άρθρο 1 Συντ).

Η λαϊκή κυριαρχία στηρίζεται στην ελευθερία και την ισότητα των πολιτών. Οι αξίες αυτές ορίζονται από τις πρώτες διακηρύξεις των αστικών επαναστάσεων ως θεμελιακές και αδιαπραγμάτευτες. Γι' αυτό το λόγο το άρθρο 1 του Συντάγματός μας που κατοχυρώνει τη λαϊκή κυριαρχία σαν «θεμέλιο του πολιτεύματός μας» δεν αναθεωρείται.

Με βάση τη λαϊκή κυριαρχία, η

εξουσία του λαού ασκείται από εκείνους τους πολίτες που έχουν το δικαίωμα να ψηφίζουν, δηλαδή από το εκλογικό σώμα. Συνεπώς η θέληση του κυρίαρχου λαού είναι η θέληση του εκλογικού σώματος και μάλιστα της πλειοψηφίας του, η οποία εκλέγει τα όργανα του κράτους (αντιπροσωπευτικό σύστημα βλ. κεφ. 10.1, τόμ. 4, σελ. 76). Με βάση το αντιπροσωπευτικό σύστημα, η λαϊκή κυριαρχία καθιερώνεται και στα Ελληνικά Συντάγματα, για πρώτη φορά στο Σύνταγμα της Τροιζήνας το 1827.

Σήμερα, η λαϊκή κυριαρχία κατοχυρώνεται μέσα από διαδικασίες που προβλέπονται σε ειδικότερες διατάξεις του Συντάγματος. Συγκεκριμένα:

- Κάθε τέσσερα χρόνια ο λαός εκλέγει τους αντιπροσώπους του (Βουλευτές, Δημάρχους και Περιφερειάρχες).**

- Όλοι οι Έλληνες πολίτες που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις που ορίζει το Σύνταγμα, μπορούν να είναι υποψήφιοι για τα αξιώματα του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Βουλευτή, Δημάρχου και Νομάρχη.
- Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να ζητήσει από το λαό να εκφράσει τη γνώμη του με δημοψήφισμα, για κρίσιμα εθνικά θέματα, όπως ορίζει το Σύνταγμα.
- Οι πολίτες έχουν δικαιώματα συλλογικής δράσης, όπως τα δικαιώματα να συγκεντρώνονται, να φτιάχνουν συνεταιρισμούς, να απεργούν, να συνδικαλίζονται κ.ά.
- Όλα τα όργανα του κράτους έχουν την υποχρέωση να σέβονται τις αρχές της λαϊκής κυριαρχίας και να ασκούν τις αρμοδιότητές τους όπως ορίζει το Σύνταγμα και οι νόμοι.

φωτ. 8.6 Συνεδρίαση της 7ης συνόδου της Βουλής των Εφήβων.

«...θέλουμε επίσης η Βουλή των Εφήβων να θεσμοθετηθεί ως όργανο που θα έχει λόγο και δικαίωμα παρέμβασης στην οποιαδήποτε απόφαση που αφορά τους νέους και το μέλλον τους. Δεν θέλουμε να συνερχόμαστε εθιμοτυπικά μια φορά το χρόνο αλλά διαρκώς. Θέλουμε να τρυπήσουμε τον ουρανό και να πάμε στα αστέρια, να κατέβουμε στον πυρήνα της γης, θέλουμε να ακούμε την ομορφιά του κόσμου

και να βλέπουμε τις μυρωδιές του. Θέλουμε να τα κάνουμε όλα με το δικό μας τρόπο... για να μας μείνει και κάτι, ελευθερία σκέψης και έκφρασης, δικαιοσύνη, ειρήνη, διάλογος, αξιοκρατία, σεβασμός, στον άνθρωπο, τα ζώα, τη φύση ολόκληρη... Με άλλα λόγια θέλουμε αέρα δημοκρατικό που να τον αναπνέουμε και να τον νιώθουμε!!».

Απόσπασμα από την εισήγηση της 5ης επιτροπής της 7ης Συνόδου της Βουλής των Εφήβων.

Να ανταλλάξετε απόψεις σχετικά με το αίτημα που έθεσαν οι έφηβοι Βουλευτές και να το συνδέσετε με την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας.

8.4.2 Κράτος Δικαίου

Το κράτος δικαίου είναι αποτέλεσμα των προσπαθειών της αστικής τάξης, το 19ο αιώνα, να περιορίσει την αυθαιρεσία της μοναρχικής εξουσίας και να διασφαλίσει τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα των πολιτών, γραμμένα σε ένα Σύνταγμα.

Το κράτος δικαίου δημιουργείται με τη ψήφιση των πρώτων Συνταγμάτων, με τα οποία κατοχυρώνεται το δικαίωμα του λαού να εκλέγει τους αντιπροσώπους του (βουλευτές) και αυτοί να ψηφίζουν νόμους, στους οποίους πρέπει να υπακούουν όλα τα κρατικά όργανα.

Κράτος δικαίου συγκεκριμένα, σημαίνει ότι:

- Κάθε πράξη, οποιουδήποτε οργάνου της εξουσίας, πρέπει να προβλέπεται

από το Σύνταγμα και το νόμο (αρχή της νομιμότητας). Οποιαδήποτε απόφαση παίρνει ένας Υπουργός, ένας Δήμαρχος ή μια δημόσια Υπηρεσία πρέπει να είναι σύμφωνες με το νόμο π.χ. ο τρόπος σύλληψης ενός πολίτη από ένα αστυνομικό όργανο περιγράφεται επακριβώς στον ποινικό κώδικα.

- Κατοχυρώνεται η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών στο Σύνταγμα (π.χ. ελευθερία σκέψης).

- Κατοχυρώνεται η ανεξαρτησία των δικαστών από την επιρροή των άλλων κρατικών οργάνων (π.χ. μονάρχης, Κυβέρνηση).

Οι παραπάνω αρχές του κράτους δικαίου κατοχυρώνονται σε όλα τα σύγχρονα δημοκρατικά κράτη, εκτός από τα αστυνομικά – αυταρχικά

κράτη, τα οποία στην Ιστορία γνω-
ρίσαμε ως μοναρχία, δικτατορία ή
φασιστικό καθεστώς.

1. ΨΗΦΟ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ!
2. ΜΑ ΤΙ ΖΗΤΟΥΝ ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ;
3. ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ!
4. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ!
5. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ!
6. ΟΧΙ ΣΤΙΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ
7. ΨΗΦΟ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

φωτ. 8.7 Για να είναι πηγή όλων των εξουσιών ο λαός, δεν αρκεί η συμμετοχή του στις εκλογές. Απαιτείται να του αναγνωρίζονται τα δικαιώματα και οι ελευθερίες να ελέγχει την εξουσία αλλά και η εξουσία με τη σειρά της να είναι πρόθυμη να δεχτεί αυτό τον έλεγχο.

Να συζητήσετε στην τάξη τέτοιες μορφές ελέγχου.

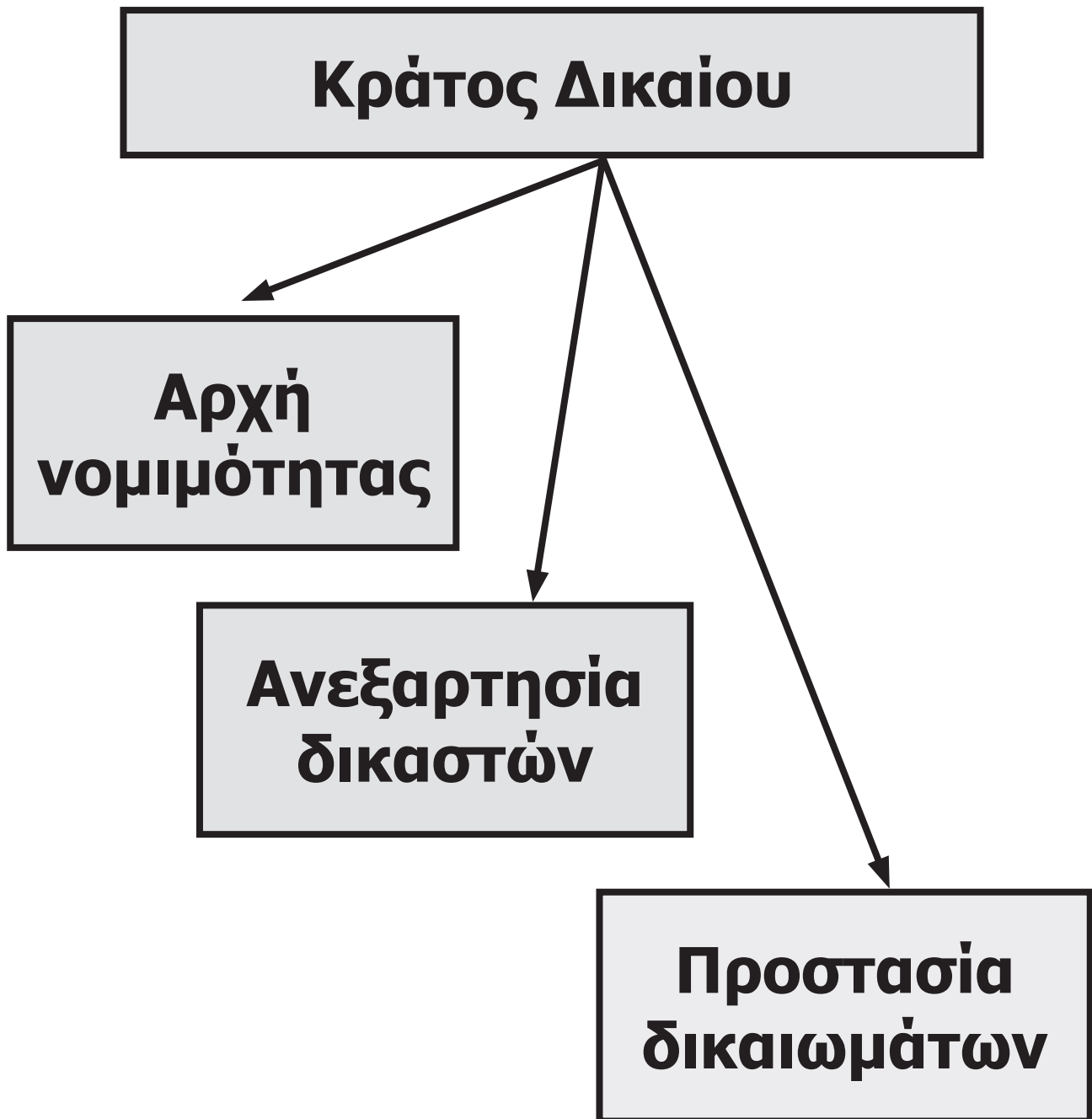
φωτ. 8.8 Στα άρθρα 6, 7 και 8 του Συντάγματος περιγράφεται η κατοχύρωση της προσωπικής ασφάλειας του πολίτη από τυχόν αυθαιρεσίες της κρατικής εξουσίας. Κατοχυρώνονται στα παραπάνω άρθρα του Συντάγματος μεταξύ άλλων: η έκδοση δικαστικού εντάλματος αιτιολογημένου από τον Εισαγγελέα για τη σύλληψη ενός πολίτη, οι προθεσμίες κράτησης

και προφυλάκισης, η απαγόρευση των βασανιστηρίων, η καταβολή αποζημίωσης για όσους άδικα ή παράνομα φυλακίστηκαν και ο «νόμιμος δικαστής» δηλαδή το αντίστοιχο με το βάρος της πράξης δικαστήριο.

Να συζητήσετε στην τάξη τη σοβαρότητα κατοχύρωσης ενός τέτοιου δικαιώματος για τον πολίτη και να ανταλλάξετε απόψεις σχετικά με την κατοχύρωση άλλων δικαιωμάτων σε ένα κράτος δικαίου.

Βασικές έννοιες μαθήματος

8.4.3 Κοινωνικό Κράτος

Στις δημοκρατίες που δημιουργήθηκαν με βάση το κράτος δικαίου, προέκυψαν τεράστια προβλήματα λόγω των οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των κοινωνικών τάξεων που διαμορφώθηκαν, ιδιαίτερα μετά την βιομηχανική επανάσταση. Αυτό είχε ως συνέπεια οι πολίτες που ανήκαν σε χαμηλά οικονομικά και κοινωνικά στρώματα να διεκδικούν, κυρίως μέσα από τα εργατικά συνδικάτα, βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου.

Για την κάλυψη των αναγκών των πολιτών και τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων δημιουργήθηκε το κοινωνικό κράτος ή «κράτος πρόνοιας ή ευημερίας» με στόχο την κοινωνική δικαιοσύνη. Κατοχυρώνεται στα Συντάγματα των Ευρωπαϊκών

κρατών γύρω στα μέσα του 20ού αιώνα, κυρίως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Για να μπορούν οι πολίτες να απολαμβάνουν αυτά που είναι απαραίτητα για τη ζωή τους, το κοινωνικό κράτος αναλαμβάνει υποχρέωση να παρέχει δωρεάν υπηρεσίες στους πολίτες σχετικά με την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, εκπαίδευση, ασφάλιση, στέγαση των πολιτών κ.ά. Δημιουργήθηκε λοιπόν μια σειρά από δικαιώματα, που ονομάστηκαν **κοινωνικά δικαιώματα, τα οποία περιγράφονται στο Σύνταγμα π.χ. η δημόσια δωρεάν παιδεία, την οποία απολαμβάνουν όλοι οι έλληνες πολίτες (βλ. κεφ. 12.5, τόμ. 5, σελ. 112).**

Κατοχυρώνονται επίσης τα δικαιώματα των πολιτών στο καθαρό περιβάλλον και ενισχύεται η οικογένεια

(επιδόματα πολυτέκνων, μητρότητας κ.ά.) και η προστασία από την Πολιτεία ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (ειδικές εγκαταστάσεις για τη διευκόλυνση ατόμων με αναπηρίες, επιδόματα ανεργίας κ.ά.).

φωτ. 8.9 Τα παιδιά του δρόμου. Εκατό εκατομμύρια παιδιά παγκόσμια ζουν και εργάζονται στις πόλεις των μεγαλουπόλεων. Η ζωή στο δρόμο θέτει σε κίνδυνο τη φυσική και ψυχική τους ανάπτυξη και συχνά και την ίδια τους τη ζωή. Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται αύξηση του αριθμού των

αστέγων στην πόλη των Αθηνών. Το 1997, στο πλαίσιο λειτουργίας του κοινωνικού κράτους, ο Δήμος Αθηναίων ξεκίνησε πρόγραμμα στέγασης των αστέγων της πόλης. Στόχος του προγράμματος είναι να καλύψει βασικές ανάγκες (στέγη, τροφή) κοινωνικά και οικονομικά αποκλεισμένων ατόμων. Το πρόγραμμα διαρκεί από 1 – 6 μήνες, ώστε τα άτομα αυτά να ξεπεράσουν τα προβλήματά τους και να επανενταχθούν στην κοινωνία.

Ποιες άλλες κοινωνικές ομάδες έχουν ανάγκη κοινωνικής προστασίας σήμερα; Ποια μέτρα παίρνει γι' αυτές το σύγχρονο κοινωνικό κράτος; Να συζητήσετε στην τάξη.

8.4.4 Αρχή της Διάκρισης των Λειτουργιών

Τα όργανα του κράτους ψηφίζουν νόμους, διοικούν (εκτελούν) εφαρμόζοντας αυτούς τους νόμους και απονέμουν δικαιοσύνη, επιλύοντας τις διαφορές που προκύπτουν από την εφαρμογή των νόμων. Επομένως η κρατική εξουσία εκδηλώνεται με τρεις διαφορετικές λειτουργίες: τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική.

Με τη διάκριση των λειτουργιών η κρατική εξουσία μοιράζεται σε διαφορετικά όργανα και δε συγκεντρώνεται σε ένα από αυτά, γεγονός που θα οδηγούσε σε αυθαιρεσίες.

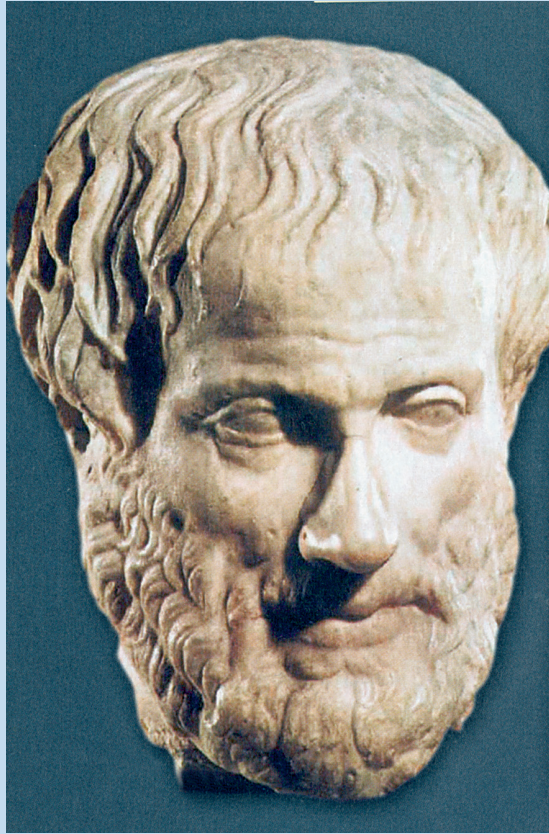
Με αυτή τη διάκριση των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας είναι

οργανωμένο το πολίτευμά μας. Το άρθρο 26 του Συντάγματός μας καθορίζει τα κρατικά όργανα που ασκούν αυτές τις λειτουργίες.

Στα σύγχρονα δημοκρατικά κράτη δημιουργείται η ανάγκη για ταχύτερη και αποτελεσματικότερη άσκηση της κρατικής εξουσίας. Αυτό πραγματοποιείται με τη συνεργασία των οργάνων που ασκούν κρατικές λειτουργίες. Για το λόγο αυτό καθιερώνεται η αρχή της σχετικής διάκρισης των λειτουργιών. Τη σχετική διάκριση των λειτουργιών ακολουθεί και το ελληνικό Σύνταγμα, όπως φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας συμμετέχει στην άσκηση της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας, η Βουλή, κάποιες φορές, αποκτά δικαστικές

αρμοδιότητες (π.χ. όταν δικάζει Υπουργούς) και η Κυβέρνηση νομοθετικές (πράξεις νομοθετικού περιεχομένου*).

*** Πράξεις νομοθετικού περιεχομένου: Σε εξαιρετικές περιπτώσεις επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ύστερα από πρόταση της Κυβέρνησης μπορεί να εκδώσει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, που υποβάλλονται στη Βουλή για κύρωση μέσα σε 40 ημέρες. Με τις πράξεις αυτές μπορούν να τροποποιούνται ή να καταργούνται ισχύουσες νομικές διατάξεις.**

φωτ. 8.10 Αριστοτέλης.
Πρώτος ο Αριστοτέλης στα «Πολιτικά» του επισήμαινε την τριμερή διάκριση της πολιτείας «στο Βουλευόμενο, στο Περί τας Αρχάς και στο Δικάζον». Η σύγχρονη θεωρία για τη διάκριση των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας έχει τις ρίζες της στις θεωρίες του Γάλλου φιλοσόφου Μοντεσκιέ που επηρέασαν

σε μεγάλο βαθμό τη Γαλλική Επανάσταση «Πρέπει τα πράγματα στο κράτος να είναι διαμορφωμένα κατά τρόπο, ώστε η εξουσία να συγκρατεί την εξουσία».

Na ανατρέξετε στο βιβλίο της Ιστορίας σας και να μελετήσετε την ιστορική περίοδο που ο Γάλλος φιλόσοφος στο «Πνεύμα των Νόμων» ζητούσε τη διάκριση των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας.

8.11 Η ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας αποτελεί βασική αρχή του κράτους δικαίου.

Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια και αποκλείεται κάθε δυνατότητα επέμβασης της Κυβέρνησης. Για να είναι ουσιαστική η ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας το Σύνταγμα κατοχυρώνει αυστηρές και ανεξάρτητες από την εκτελεστική εξουσία διαδικασίες διορισμού και παύσης των δικαστών.

Βασικές έννοιες μαθήματος

**Κοινωνικό κράτος:
μείωση κοινωνικών ανισοτήτων**

Νομοθετική λειτουργία

**Βουλή και Πρόεδρος
της Δημοκρατίας**

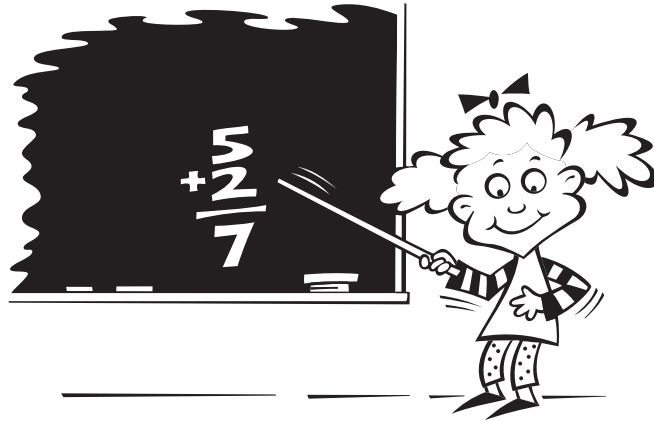
Εκτελεστική λειτουργία

**Κυβέρνηση και Πρόεδρος
της Δημοκρατίας**

Δικαστική λειτουργία

Δικαστήρια

Εργασίες – δραστηριότητες

1. Να μπείτε στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (www.europa.eu.int/hellas/) και να κάνετε κατηγοριοποίηση των πολιτευμάτων των 25 κρατών – μελών.

2. Να αναζητήσετε στοιχεία από το βιβλίο της Ιστορίας σας και από τις ιστοσελίδες του κοινοβουλίου (www.parliament.gr) σχετικά με τη διαδοχή των μορφών της μοναρχίας στον τόπο μας.

- 3. Να συγκεντρώσετε στοιχεία για τη λειτουργία της άμεσης δημοκρατίας στην Αρχαία Αθήνα. Σήμερα, στις αντιπροσωπευτικές δημοκρατίες, πώς πιστεύετε ότι αυτή η λειτουργία θα μπορούσε να βρει κάποια πεδία εφαρμογής; Αυτό θα πρέπει να αποτελεί διεκδίκηση για τους πολίτες;**
- 4. Να ακούσετε τα τραγούδια που τραγουδούσε ο λαός μας την περίοδο του πολέμου που κήρυξε η φασιστική Ιταλία στη χώρα μας και την περίοδο της ναζιστικής Κατοχής. Να τα σχολιάσετε σε σχέση με την αντίδραση του ελληνικού λαού ενάντια στη φασιστική επιβολή.**
- 5. Ο Μπετόβεν έγραψε την 3η Συμφωνία για το Ναπολέοντα.**

Γιατί άλλαξε γνώμη στη συνέχεια και την αφιέρωσε στον Ανώνυμο Ήρωα; Ποιος άλλος μεγάλος Ιταλός μουσικός εμπνεύστηκε από τους απελευθερωτικούς αγώνες του λαού του; Να αναζητήσετε πληροφορίες από το βιβλίο της Ιστορίας σας.

6. «Όσοι το χάλκαιον χέρι, βαρύ του φόβου αισθάνονται ζυγόν δουλείας ας έχωσι θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία».

Κάλβος Ανδρ., «Εις Σάμον»
«...Κλείνουν δύο χρόνια που μας έχει επιβληθεί ένα καθεστώς ολωσδιόλου αντίθετο με τα ιδεώδη για τα οποία πολέμησε ο κόσμος μας και τόσο περίλαμπρα ο λαός μας στον τελευταίο Παγκόσμιο Πόλεμο... Όλοι πια το διδάχτηκαν και

το ξέρουν πως στις δικτατορικές καταστάσεις η αρχή μπορεί να μοιάζει εύκολη, όμως η τραγωδία περιμένει αναπότρεπτη στο τέλος... Όσο μένει η ανωμαλία, τόσο προχωρεί το κακό... Αυτή η ανωμαλία πρέπει να σταματήσει. Είναι εθνική επιταγή...»

Δήλωση του Γ. Σεφέρη

Σε ποιες ιστορικές περιόδους αναφέρονται τα δύο αποσπάσματα; Να τα σχολιάσετε ως προς τις υποχρεώσεις του πολίτη.

Κριτήριο αυτοαξιολόγησης του μαθητή

Α. Τελειώνοντας τη μελέτη του κεφαλαίου αυτού και εφόσον κοίταξες τις περιλήψεις και κατανόησες τις καινούργιες έννοιες θα πρέπει να μπορείς να απαντήσεις σύντομα στις παρακάτω ερωτήσεις. Σε όποιες συναντάς δυσκολία, συμβουλέψου το αντίστοιχο μάθημα.

1. Ποια πολιτεύματα θα χαρακτηρίζαμε δημοκρατικά;

- 2. Τι σημαίνει η άποψη ότι η δημοκρατία είναι ένα πολίτευμα δύσκολο ως προς τη διατήρησή του;**
- 3. Γιατί το Σύνταγμα θεωρείται ο θεμελιώδης νόμος ενός κράτους;**
- 4. Ποιο Σύνταγμα ισχύει σήμερα στη χώρα μας και ποιο πολίτευμα κατοχυρώνει;**
- 5. Λαϊκή κυριαρχία σημαίνει εξουσία του λαού. Με ποια έννοια η λαϊκή κυριαρχία κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα;**
- 6. Τι σημαίνει για ένα κράτος να είναι κράτος δικαίου;**
- 7. Ποια είναι η διάκριση των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας στη χώρα μας;**
- 8. Ποια είναι η σημασία της διά-**

κρισης των λειτουργιών για τον πολίτη ενός κράτους;

Β. Να βάλεις σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

Την εκτελεστική λειτουργία ασκούν:

α. Η Βουλή και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας

β. Η Κυβέρνηση και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας

γ. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Γ. Τώρα, χαρακτηρίσε τις παρακάτω προτάσεις σωστές ή λανθασμένες, βάζοντας σε κύκλο το αντίστοιχο γράμμα (Σ για τις σωστές και Λ για τις λανθασμένες)

1. Το πολίτευμα σε ένα κράτος καθορίζει τον τρόπο οργάνωσης και άσκησης της κρατικής εξουσίας.

Σ Λ

2. Στο πολίτευμα της Απόλυτης Μοναρχίας ο μονάρχης δεσμεύεται από κανόνες δικαίου που θέτει ο λαός.

Σ Λ

3. Το Πολίτευμα της χώρας μας είναι Προεδρική Δημοκρατία.

Σ Λ

4. Το Σύνταγμα που ισχύει σήμερα στη χώρα μας ψηφίστηκε το 1952.

Σ Λ

**5. Το Σύνταγμα είναι
ο θεμελιώδης νόμος
του κράτους.**

Σ Λ

**6. Στο Σύνταγμα
περιγράφονται τα
δικαιώματα των πολιτών
καθώς και οι
υποχρεώσεις τους.**

Σ Λ

**7 Αυστηρό ονομάζεται
το Σύνταγμα που
αναθεωρείται δύσκολα.**

Σ Λ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΝΝΟΙΩΝ – ΟΡΩΝ – ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΩΝ

A

- Αγωγή Καταναλωτή Β, 141**
 Περιβάλλοντος Ε, 130
 Υγείας Ε, 124
- Αειφόρος Ανάπτυξη**
 βλ. βιώσιμη ανάπτυξη
- Αθλητισμός Β, 155**
- Αλληλεπίδραση**
 (ατόμου-κοινωνίας)..... Α, 43
- Ανεξιθρησκία..... Ε, 96**
- Ανισότητα**
 (κοινωνική)..... Β, 119, Α, 116, Γ, 91
- Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής**
 Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.) Ε, 17
- Αξία (κοινωνική) Α, 110**
- Απαράγραπτα εγκλήματα..... ΣΤ, 150**
- Απαρτχάιντ..... ΣΤ, 159**

Αποκεντρωτικό	
σύστημα.....	Ε, 12
Αρχή Διάκρισης	
Λειτουργιών.....	Γ, 78, Γ, 96
Αρχή Προστασίας Δεδομένων	
Προσωπικού Χαρακτήρα	Ε, 90
Ασφάλεια (προσωπική).....	Γ, 88
Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες	
(Α.Μ.Ε.Α.).....	Ε, 65
Αττικό Μετρό.....	ΣΤ, 45
Τραμ	Α, 138
Αυτοδιοίκηση.....	Ε, 14
Αυτοέλεγχος	Β, 95

Β

Βία αθλητική	Β, 155-165
Βιομηχανική επανάσταση	Α, 130
Βιώσιμη ανάπτυξη.....	Β, 142, Ε, 129
Βουλή	Δ, 76-98, Δ, 125-126
Εφήβων.....	Δ, 84-86

Γ

Γάμος..... Β, 34, Β, 58

Γενική Γραμματεία

Απόδημου Ελληνισμού ΣΤ, 171

Γενική Γραμματεία

Νέας Γενιάς ΣΤ, 85

Γενετική ταυτότητα (DNA) Ε, 86

Γενοκτονία ΣΤ, 150

Γιατροί του κόσμου... Β, 121, ΣΤ, 145

Γιατροί χωρίς

σύνορα Β, 121, ΣΤ, 145

Δ

Δημογραφικός..... ΣΤ, 165

Δημοκρατία Γ, 57-69

Προεδρευόμενη Γ, 61

Προεδρική Γ, 61

Βασιλευόμενη Γ, 60

Δημόσια επιχείρηση Ε, 16

Δημοτικό διαμέρισμα Ε, 20

Δημοψήφισμα Γ, 59, Γ, 68

Διαθεματικότητα..... Α, 9-13
Διαστρωμάτωση κοινωνική ... Α, 117
Διαφάνεια Δ, 37, Δ, 45
Διεθνείς Οργανισμοί..... ΣΤ, 117 επ.
Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο.. ΣΤ, 151
Διεθνές Δίκαιο ΣΤ, 105 επ.
Διεθνές Δικαστήριο
της Χάγης..... ΣΤ, 124
Διεθνή Ανθρώπινα
Δικαιώματα Ε, 68
Διεθνής Αμνηστία Β, 111, ΣΤ, 144
Διεθνής Ερυθρός Σταυρός ... ΣΤ, 155
Δικαιοσύνη..... Β, 97
Δικαστήρια Γ, 102, Δ, 130
Δικαστική
λειτουργία Γ, 96, Δ, 117
Δικαιώματα
ατομικά Ε, 57, Ε, 70 επ.
κοινωνικά .. Ε, 58, Ε, 112-116
πολιτικά Ε, 57, Ε 110-111
Δικτατορία Γ, 53

Ε

Εθελοντισμός	Α, 56, ΣΤ, 85
Εθνικό κράτος	Γ, 24
Έθνος	Γ, 22
Εκλογές Βουλευτικές	Δ, 13
Δημοτικές	Δ, 13
Ευρωεκλογές	Δ, 14
Εκλογικές Περιφέρειες	Δ, 32
Εκλογικό σώμα	Δ, 12
Μέτρο	Δ, 27
Σύστημα	Δ, 24
Εκτελεστική λειτουργία	Γ, 96
Έλεγχος κοινωνικός	Β, 90
Εναλλακτική θητεία	Ε, 75
Επιστολική ψήφος	Δ, 18
Ευρώ	ΣΤ, 61
Εκπαιδευτικά Προγράμματα	
Ευρωπαϊκά	ΣΤ, 85

Ευρωπαϊκή

Ένωση..... Γ, 24, Δ, 51, ΣΤ, 10 επ.

Επιτροπή.....ΣΤ, 26, ΣΤ, 53

Οικονομική

Κοινότητα.....ΣΤ, 12, ΣΤ, 17

Ευρωπαϊκό

Δικαστήριο.....ΣΤ, 54, ΣΤ, 60

Δικαστικό Δίκτυο

(eurojust) Δ, 119

Κοινοβούλιο ΣΤ, 26-45

Νέων ΣΤ, 44

Συμβούλιο.....ΣΤ, 26, ΣΤ, 47

Ευρωπαίος

Διαμεσολαβητής ΣΤ, 55

Εφημερίδα της

Κυβερνήσεως..... Δ, 88, Δ, 100

G

Greenpeace ...Ε, 127, Ε, 131, ΣΤ, 141

Η

Ηλεκτρονική Δημοκρατία..... ΣΤ, 84

Θ

Θανατική ποινή Β, 92

Θέση κοινωνική Α, 91-95
κατακτημένη/δοτή.....Α, 93-94

Θεσμοθέτηση Β, 20

Θεσμοποίηση..... Β, 21

Θεσμός Β, 12 επ.

Τυπικός/άτυπος ... Β, 20-21

Θρησκευτική ελευθερία..... Ε, 96

Ι

Ίδρυμα Μαραγκοπούλου Ε, 49

Ιθαγένεια.....Δ, 12

Ινστιτούτο καταναλωτή Β, 111

Ισότητα Ε, 71-80

ευκαιριών Ε, 75

φύλων Ε, 73

Κ

- Κανόνες** Α, 102, Α, 110-113,
..... Β, 90, Γ, 14
 Τυπικοί/άτυποι ... Α, 112-113
- Κάστα**..... Α, 117
- Καταναλωτισμός**..... Β, 130, Β, 140
- Κεντρική Ένωση Δήμων
(Κ.Ε.Δ.Ε.)** Ε, 8
- Κέντρο Ενημέρωσης Για Θέματα
Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.)**..... Ε, 138
- Κέντρα Απασχόλησης
Περίθαλψης Ηλικιωμένων
(Κ.Α.Π.Η.)** Α, 81
- Κινήματα κοινωνικά** Β, 126, Δ, 38
- Κινητικότητα**..... Α, 120
- Κλωνοποίηση** Ε, 86
- Κοινή γνώμη** Ε, 98
- Κοινωνία**..... Α, 38-40, Α, 137, Β, 116
 Παραδοσιακή Α, 134
 **πλανητική (πλανητικό
χωριό)** Δ, 54, Δ, 55

πληροφορίας..	Δ, 95, ΣΤ, 79
πολυπολιτισμική.....	Α, 63
πλουραλιστική	Δ, 38
πολιτική	Γ, 11
πολιτών.....	Δ, 42
Κοινωνικά προβλήματα ..	Β, 113 επ.
Κοινωνικοποίηση	Β, 55 επ.
Κόμμα πολιτικό.....	Δ, 35-38
Κράτος.....	Β, 75, Γ, 24
Κοινωνικό.....	Γ, 91, Ε, 112
Δικαίου	Γ, 84-86
Κυβέρνηση.....	Δ, 88, Δ, 110-112, Δ, 128-130
Κυκλοφοριακή Αγωγή.....	Β, 149
Κώδικας Οδικής	
Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.).....	Β, 148

Λ

Λαϊκή Νομοθετική

 Πρωτοβουλία

Γ, 59

 Κυριαρχία.....

Γ, 79

Λογοκρισία..... Ε, 99

Μ

Μεταβολή (κοινωνική)..... Α, 129 επ.

Μη Κυβερνητικές

**Οργανώσεις Β, 27, Β, 125,
..... Δ, 50, ΣΤ, 140**

**Μ.Μ.Ε. Β, 27, Β, 76, Β, 84, Β, 157,
..... Β, 162, Δ, 53-60, Ε, 99**

Μοναρχία.....Γ, 53

Μονογονεϊκή Οικογένεια..... Β, 37

Ν

NATO (North Atlantic

Organisation) ΣΤ, 135

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ε, 30

Νομικά Πρόσωπα Ε, 14

Νομοθεσία, νόμος..... Β, 96

Νομοθετική

Λειτουργία Γ, 96, Δ, 76

Ο

Οικογένεια Β, 34, Β, 64, Β, 68

πυρηνική/εκτεταμένη .. Β, 35-36

Οικονομική και Νομισματική

Ένωση (Ο.Ν.Ε.) ΣΤ, 61

Οικουμενική Διακήρυξη

Δικαιωμάτων

ΑνθρώπουΑ, 98, ΣΤ, 148, ΣΤ, 153

Ολυμπιακή εκχειρίδα..... ΣΤ, 174

Ολυμπιακοί Αγώνες ΣΤ, 175

Ομάδες κοινωνικές..... Α, 39 επ.

ευάλωτες.....Α, 64, ΣΤ, 79

ΟμογενείςΓ, 24, ΣΤ, 171

Οργανισμός Απασχόλησης

Εργατικού Δυναμικού

(Ο.Α.Ε.Δ.)Α, 126

Οργανισμός για την Ασφάλεια

και τη Συνεργασία στην

Ευρώπη (Ο.Α.Σ.Ε.)..... ΣΤ, 137

Οργανισμός Ηνωμένων

Εθνών (Ο.Η.Ε.) ... Β, 126, ΣΤ, 120 επ.

**Οργανισμοί Τοπικής
Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.)..... Ε, 19**

Π

Παγκοσμιοποίηση Α, 130

Παιδικά Χωριά SOS Β, 41

Παραοικονομία Β, 136

Παραολυμπιακοί Αγώνες..... Β, 159

Παραπληροφόρηση Β, 78, Δ, 56

Πατριαρχική οικογένεια Β, 35

Περιφέρεια διοικητική Ε, 15

Πόλις..... Γ, 12

Πολιτεία Γ, 11-20

Πολίτευμα Γ, 52

Πολιτική..... Γ, 32

Πολίτης Γ, 32

ενεργός Δ, 42-50

Πολιτισμός Α, 32

Πολυκομματισμός..... Δ, 37

Πράξη Νομοθετικού

Περιεχομένου Γ, 98

Προεδρικό διάταγμα...Δ, 100, Δ, 112
Πρόεδρος Δημοκρατίας ... Γ, 61, Γ, 81,
..... Δ, 99 -109, Δ, 127
Προκατάληψη..... Α, 63, Β, 136
Προσηλυτισμός Ε, 96
Προϋπολογισμός.....Δ, 94, ΣΤ, 42
Πρωθυπουργός Δ, 111
Πρωταθλητισμός..... Β, 157

Ρ

ΡατσισμόςΑ, 64, Α, 70, Β, 122
Ρόλος κοινωνικός.....Α, 100-104

Σ

Σύγκρουση ΡόλωνΑ, 104
Συμβούλιο Ευρώπης..... ΣΤ, 140
Συμπεριφορά.....Α, 42
Συνήγορος του Παιδιού Β, 53
Πολίτη Ε, 92
Συνθήκη Μάαστριχτ..... ΣΤ, 12
Ρώμης ΣΤ, 12
Σέγκεν ΣΤ, 82

Συνοικιακά Συμβούλια..... Ε, 20
ΣύνταγμαΓ, 70-76, Δ, 36, Ε, 60
 Ευρωπαϊκό ...ΣΤ, 13, ΣΤ, 80

Τ

Τάξη κοινωνική Α, 118
Ταύτιση Β, 84
Τεχνολογική Επανάσταση..... Α, 130
Τύπου ελευθερία Ε, 97

Υ

Υγεία Ε, 123
Ύπατη Αρμοστεία Ο.Η.Ε.
 για τους πρόσφυγες ΣΤ, 131
Υπογεννητικότητα Β, 37
Υποσιτισμός Β, 138
Υπουργείο Παιδείας Β, 73, Β, 91,
 Δ, 111, Ε, 117
Υφυπουργός Δ, 112

U

Unesco..... ΣΤ, 124

Unicef..... Β, 121, Β, 126

Φ

Φτώχεια Β, 130-142

σχετική-απόλυτη .. Β, 130-131

W

WWF..... Β, 111, ΣΤ, 141

Χ

Χαρακτηριστικά

ατομικά / κοινωνικάΑ, 42

Χώροι Υγειονομικής Ταφής

Αποριμμάτων (Χ.Υ.Τ.Α.)..... Ε, 26

Ψ

Ψήφος.....Δ, 18

ΨηφοφορίαΔ, 17

Ψυχρός πόλεμος ΣΤ, 135

[Α, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ = τόμοι 1, 2, 3, 4, 5, 6]

Ευρετήριο Ηλεκτρονικών Διευθύνσεων που αναφέρονται στο Βιβλίο

1. Γενικοί Αναζητητές

- www.google.com, www.in.gr

2. Δημόσιες και Ανεξάρτητες Υπηρεσίες, Αρχές και πολιτικά κόμματα

- Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων: www.dpa.gr
- Ανώτατο Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού:
- Γενική Γραμματεία Αθλητισμού: www.sports.gov.gr
- Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού: www.ggae.gr
- Γενική Γραμματεία Ισότητας: www.isotita.gr
- Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς:

- **Εθνικό Κοινοβούλιο:**
www.parliament.gr
- **Εθνικό Τυπογραφείο:** www.et.gr
- **Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού:**
www.not.gr
- **Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες:** www.gcr.gr
- **Κέντρο Έρευνας για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.):** www.kethi.gr
- **Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (Κ.Κ.Ε.):** www.kke.gr
- **Νέα Δημοκρατία (Ν.Δ.):** www.nd.gr
- **Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.):**
www.oaed.gr
- **Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (Π.Α.Σ.Ο.Κ.):** www.pasok.gr
- **Προεδρία της Δημοκρατίας:**
www.presidency.gr
- **Συνασπισμός:** www.syriza.gr

- **Συνήγορος του Πολίτη:**
www.synigoros.gr

Οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις όλων των Υπουργείων αναφέρονται στις σελίδες 111-113 του τόμου 4.

3. Διεθνείς Θεσμοί

- **Διεθνής Ερυθρός Σταυρός:**
www.icrc.org
- **Ελληνικό Παρατηρητήριο Συμφωνιών Ελσίνκι:**
- **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:**
www.echr.coe.int
- **NATO:** www.nato.int
- **O.H.E.:** www.un.org
- **Ύπατη Αρμοστέία O.H.E. για τους πρόσφυγες:** www.unhcr.org
- **Unesco:** www.unesco.org
- **Unicef:** www.unicef.gr

4. Ειδικές Ιστοσελίδες

- **Αντιντόπινγκ:**
- **Άτομα με Ειδικές Ανάγκες:**
www.disability.gr
- **Αττικό μετρό:** **www.metro.gr**
- **Αττικό τραμ:**
- **Ίδρυμα Μαραγκοπούλου:**
www.mfhr.gr
- **Νόμπελ (Βραβεία):**
www.nobelprizes.com

5. Ευρωπαϊκή Ένωση

- **Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής:**
www.europa.eu.int/institutions/ombudsman/
- **Ευρωπαϊκή Επιτροπή:**
www.ee.gr, www.europa.eu.int
- **Ευρωπαϊός Καταναλωτής:**
www.yomag.net
- **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο:**
www.europarlament.gr

6. Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

- **Γιατροί του Κόσμου:**

www.mdgreece.gr

- **Γιατροί χωρίς Σύνορα:**

www.msf.gr

- **Διεθνής Αμνηστία:**

www.amnesty.gr

- **Ένωση Καταναλωτών Ποιότητας Ζωής (Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ.):**

www.ekpizo.gr

- **Greenpeace: www.greenpeace.gr**

- **Ινστιτούτο Καταναλωτή (ΙΝ.ΚΑ.):**

www.inka.gr

- **Παιδικά χωριά ΣΟΣ:**

www.sos_village.gr

- **WWF: www.wwf.gr**

7. Περιοδικά

- **Γαϊόραμα: www.georama.gr**

- **National Geographic:**

www.nationalgeographic.gr

Φωτογραφίες και πίνακες που χρησιμοποιήθηκαν ανά Κεφάλαιο:

Κεφ.1: πίν.1.1 Τσαούσης Δ.Γ, Η κοινωνία του Ανθρώπου, Gutenberg, (1987), φωτ.1.3 Ελευθεροτυπία.

Κεφ.2: φωτ.2.3, 2.4, 2.7 Ελευθεροτυπία, σκίτσα για το ρατσισμό από το φυλλάδιο της ΕΕ Εγώ ρατσιστής;, φωτ.2.5, 6 Καθημερινή.

Κεφ.3: φωτ.3.8 Από το φυλλάδιο Οικογενειακού Δικαίου της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (1983), φωτ. 3.10, 11, 16 Ελευθεροτυπία.

Κεφ.4: φωτ.4.6. Αναγνωστικό Α΄ Δημοτικού ΟΕΔΒ για τα έτη 1955-1978, φωτ.4.7 (διευρυμένη οικογένεια) Το παιδί στην παραδοσιακή και στη σύγχρονη κοινωνία, εκδ. Ελληνικά Γράμματα (2002), 4.8 Καθημερινή.

Κεφ.5: φωτ.5.10 Διεθνής Αμνηστία, φωτ.5.12 Καθημερινή.

Κεφ.6: πίν.6.1, 6.2, 6.3 Ελευθεροτυπία, φωτ. 6.8, 6.9, 6.10 Ελευθεροτυπία.

Κεφ.7: φωτ.7.3 Δημοκρατία: 80 Ερωτήσεις και Απαντήσεις, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου/Unesco, Εστία (1996), φωτ.7.5, 7.6 Ελευθεροτυπία.

Κεφ.8: φωτ.8.3, 8.5, Καθημερινή, φωτ.8.7, 8.11 Δημοκρατία: 80 Ερωτήσεις και Απαντήσεις, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου/Unesco, Εστία (1996), 8.9 UNESCO.

Κεφ.9: φωτ.9.1, 9.3, 9.4, 9.6, πίν. 9.1 Ελευθεροτυπία, φωτ.9.5, 9.7 Η Ελλάδα του 20ού αιώνα, Επτά Ημέρες Καθημερινή.

Κεφ.10: πίν.10.3 περιοδικό Βουλής, φωτ. 10.6 Ίδρυμα Καραμανλή, γραφείο Χρ. Σαρτζετάκη, Ελευθεροτυπία.

Κεφ.11: φωτ.11.4 Βουλή.

Κεφ.12: πίν. 12.1 Eurostat, φωτ.12.4 Ελευθεροτυπία, φωτ.12.12, 12.13. Greenpeace, φωτ. 12.14 Ελευθεροτυπία.

Κεφ. 13: φωτ.13.4 Ίδρυμα Καραμανλή, φωτ.13.16 γραφείο Πρωθυπουργού. Όλο το άλλο φωτογραφικό υλικό προέρχεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κεφ.14: πίν. 14.1: Ζακάρ Ανρί, Πέντε δισεκατομμύρια άνθρωποι σε ένα πλεούμενο, Ροές (1989). φωτ.14.16 Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, πίν. 14.2 ΟΗΕ, πίν. 14.4 Ολυμπιακή Επιτροπή. Όλο το υπόλοιπο υλικό προέρχεται από δημόσιες Υπηρεσίες (Υπουργεία, Βουλή, Προεδρία της Δημοκρατίας κ.ά.) και τους ευχαριστούμε.

Θερμά ευχαριστούμε την κα Έλλη Μητράκου, για την παραχώρηση

του φωτογραφικού υλικού της Βουλής, τους υπεύθυνους φωτογραφικού υλικού του Ιδρύματος Καραμανλή, το γραφείο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Αθήνα και το Δημήτρη Βάκη για την ηλεκτρονική επεξεργασία όλων των πινάκων του βιβλίου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ: ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Κεφάλαιο 7: Το άτομο
και η Πολιτεία 6

Κεφάλαιο 8: Τα πολιτεύματα
και το Σύνταγμα 48

Ευρετήριο όρων – εννοιών113

Ευρετήριο ηλεκτρονικών
διευθύνσεων 128

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.